Linköpings universitet | Institutionen för ekonomisk och industriell utveckling
Masteruppsats i affärsrätt, 30 hp Affärsjuridiska programmet
VT 2026 | LIU-IEI-FIL-A--26/05196--SE

Dividend stripping och kupongskattens rättsliga utmaningar

- En analys av gällande rätt, identifierade brister och potentiell rättsutveckling

---

Dividend stripping and the legal challenges of the Swedish withholding tax regime

- *An analysis of the current legal framework, identified deficiencies and potential legal development*

Noa Svensson

Handledare: Katia Cejie

Bedömare: Alexandra Johansson

Examinator: Anders Holm

Linköpings universitet
SE-58183 Linköping, Sverige
013-28 10 00, www.liu.se

Sammanfattning

Dividend stripping avser arrangemang där ägandet av aktier tillfälligt omstruktureras i anslutning till utdelningstidpunkten i syfte att minska eller eliminera källskatt på utdelningar. Fenomenet har uppmärksammats såväl internationellt som nationellt och har medfört betydande effekter på staters skatteintäkter samt på källskattesystemens funktion. I svensk rätt aktualiserar dividend stripping särskilt tillämpningen av kupongskattelag (1970:624) (KupL), vars konstruktion i huvudsak bygger på formella ägandeförhållanden och marknadsantaganden som inte alltid överensstämmer med dagens finansiella transaktionsmönster.

I uppsatsen förs en diskussion kring i vilken utsträckning KupL:s nuvarande utformning är tillräcklig för att motverka dividend stripping samt vilket skydd som i praktiken erbjuds genom bulvanregeln och, möjligen i framtiden, lag (1995:675) mot skatteflykt (skatteflyktslagen). Bulvanregeln framstår som begränsad till sitt tillämpningsområde och tar främst sikte på tydligt konstlade och kortsiktiga arrangemang, medan mer komplexa strukturer riskerar att falla utanför regelns räckvidd. Skatteflyktslagen framstår som ett mer flexibelt instrument, men dess tillämpning i källskattesammanhang aktualiserar svåra avvägningar i förhållande till rättssäkerhet och unionsrättsliga krav. Vidare behandlats EU:s FASTER-direktiv, som syftar till att reformera de processuella och administrativa ramarna för källskattenedsättning och återbetalning inom unionen. Direktivet innebär inte någon materiell omreglering av missbruksbedömningen, men kan genom ökad transparens, standardiserade förfaranden och förbättrade informationsflöden påverka de praktiska förutsättningarna för att motverka dividend stripping. Direktivet kan därmed indirekt få betydelse för förekomsten av sådana arrangemang, även om den materiella bedömningen fortsatt vilar på nationell rätt.

Slutsatserna visar att frågan om hur dividend stripping bör hanteras inte har ett entydigt svar, utan är beroende av vilken vikt som fästs vid bland annat effektiv skatteuppbörd och rättssäkerhet. Analysen speglar därmed en bredare problematik inom skatterätten, där behovet av att skydda skattebaser måste vägas mot kraven på förutsebarhet och ett välfungerande kapitalmarknadssystem. Ett långsiktigt hållbart regelverk förutsätter därför en välavvägd kombination av materiella regler och fungerande administrativa strukturer.

Förkortningslista

BEPS	Base erosion and profit shifting
Bulvanregeln	4 § tredje stycket kupongskattelag (1970:624)
DS	Departementsserien
EU	Europeiska unionen
FASTER-direktivet	Faster and Safer Relief of Excess Withholding Taxes
Generalklausulen	2 § lag (1995:575) mot skatteflykt
HFD	Högsta förvaltningsdomstolen
IL	Inkomstskattelag (1999:1229)
KupL	Kupongskattelag (1970:624)
Moder- och dotterbolagsdirektivet	Direktiv 2011/96/EU av den 30 november 2011 om ett gemensamt beskattningssystem för moderbolag och dotterbolag hemmahörande i olika medlemsstater
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
Ref.	Referatmål
RÅ	Regeringsrättens årsbok
Skatteflyktslagen	Lag (1995:675) mot skatteflykt
SOU	Statens offentliga utredningar
SRN	Skatterättsnämnden

SvSkT	Svensk skatterättstidning
Ändringsdirektivet	Rådets direktiv (EU) 2015/121 av den 27 januari 2015 om ändring av direktiv 2011/96/EU om ett gemensamt beskattningssystem för moderbolag och dotterbolag hemmahörande i olika medlemsstater

Innehållsförteckning

1 Inledning..... 1

1.1 Bakgrund..... 1

1.2 Syfte..... 2

1.3 Problemformulering..... 3

1.4 Avgränsningar..... 3

1.5 Metod och material..... 4

1.6 Forskningsläge..... 8

1.7 Disposition..... 8

2 Dividend stripping..... 10

2.1 Mekanismen dividend stripping..... 10

2.2 Cum-ex-upplägg..... 11

2.3 Cum-cum-upplägg..... 13

3 Kupongskatt..... 14

3.1 Bakgrund till kupongskattelagen..... 14

3.1.1 Vad är kupongskatt?..... 14

3.1.2 Historisk kontext..... 14

3.2 Innehållande och redovisande av källskatt..... 15

3.3 Begreppet *utdelningsberättigad* i kupongskattelagen..... 16

3.3.1 Utgångspunkter för bedömningen av vem som är utdelningsberättigad..... 16

3.3.2 Relevanta avgöranden..... 17

3.3.3 DS 2020:10 och efterföljande utkast till lagrådsremiss..... 18

3.4 I vilken utsträckning är kupongskattelagens nuvarande konstruktion tillräcklig för att motverka dividend stripping?..... 21

4 Bulvanregeln och den eventuella utvidgningen av skatteflyktslagen..... 25

4.1 Bulvanregeln..... 25

4.1.1 Bakgrund till regeln..... 25

4.1.2 Regelns utformning och rekvisit..... 26
4.1.3 Tillämpning av regeln.....26
4.1.4 Rättsfall..... 28
4.1.5 Moder- och dotterbolagsdirektivet..... 31
4.2 En potentiell utvidgning av skatteflyktslagen..... 33
4.3 I vilken utsträckning ger bulvanregeln och eventuellt skatteflyktslagen ett effektivt skydd mot dividend stripping?..... 34
4.3.1 Bulvanregeln som effektiv skyddsregel..... 34
4.3.2 Skatteflyktslagens eventuella tillämpning.....37
5 FASTER-direktivet.....43
5.1 Bakgrund och motiv till direktivet..... 43
5.2 Centralt innehåll i direktivet.....44
5.3 Förväntade effekter av FASTER-direktivet.....45
5.4 Hur kan FASTER-direktivet komma att påverka rättsläget för dividend stripping?....46
6 Avslutande kommentarer..... 49
Bilaga 1.....51
Bilaga 2.....52
Källförteckning.....53

1 Inledning

1.1 Bakgrund

När en aktieägare i ett svenskt aktiebolag är hemmahörande i utlandet är denne begränsat skattskyldig i Sverige vilket innebär att den ska beskattas enligt reglerna i kupongskattelag (1970:624) (KupL) avseende utdelning.[1] Skattesatsen är 30 procent men reduceras emellertid oftast av ingångna skatteavtal.[2] Under de senaste åren har det uppmärksammats att brister i utformning och tillämpning av kupongskatten har möjliggjort avancerade skatteupplägg där aktier tillfälligt överlåtits inför utdelningstillfällen för att minska eller undvika källskatt, alternativt få återbetalningar som de berörda aktörerna inte varit berättigade till.[3] Fenomenet benämns samlat som *dividend stripping* och inkluderar bland annat de så kallade *cum-cum*- och *cum-ex*-uppläggen.

Utöver att regelverkets utformning och tillämpning har lämnat utrymme för sådana arrangemang har även den tekniska och marknadsmässiga utvecklingen bidragit till att skapa gynnsamma förutsättningar för arrangemangen.[4] I praktiken innebär dividend stripping att den ekonomiska risken och avkastningen kan ligga kvar hos den ursprunglige investeraren, samtidigt som de formella ägarförhållandena manipuleras så att utdelningen i stället betalas ut till en annan, tillfälligt insatt aktieägare. Genom att låta utdelningen tillfalla denna mellanhand kan aktörerna optimera eller kringgå källskatteeffekter. Följden blir att beskattningen i viss mån kan skiljas från den faktiska ekonomiska realiteten.[5] OECD uppskattade att dessa upplägg har orsakat ett skattebortfall inom EU på över 140 miljarder euro.[6] Trots det präglas KupL av viss oklarhet när det gäller hur rätten till utdelning ska bedömas vid tillfälliga ägarförskjutningar i anslutning till utdelningstillfället. KupL innehåller inga tydliga bestämmelser om vem som ska anses berättigad till utdelningen vid tillfälliga överlåtelser och lagen speglar i mångt och mycket den marknadssituation som rådde vid

[1] 1 § KupL.
[2] 5 § KupL; se OECD, *Model Tax Convention on Income and on Capital: Condensed Version*, artikel 10, OECD Publishing, 2017.
[3] Se bl.a. Kainz Rognerud, K., Westerberg, O., *Så fungerar skatteuppläggen*, SVT nyheter, 2021.
[4] Se bl.a. Ds 2020:10*, Ny lag om källskatt på utdelning*; Skatteverkets promemoria, *Elektronisk inlämning av uppgifter om kupongskatt och möjlighet att förelägga*, Dnr: 8-319974-2025, 2025-10-05, s. 9.
[5] Se bl.a. OECD, *Dividend Tax Fraud: Raising Awareness of Dividend Stripping Schemes*, OECD Publishing, Paris, 2023.
[6] A.a. s. 10.

lagens tillkomst snarare än dagens moderna handel med finansiella instrument.[7] I det sammanhanget aktualiseras även frågan om KupL:s befintliga skyddsregler, i synnerhet den centrala anti-missbruksbestämmelsen, den så kallade bulvanregeln i 4 § tredje stycket. Det är i teorin denna regel som skulle kunna adressera den typ av upplägg som dividend stripping omfattar. I praktiken har dock regelns tillämpningsområde visat sig begränsat.[8]

I såväl internationella som nationella rapporter har fenomenet nämnts och det har framhållits som ett angeläget problem som rättsordningen bör adressera genom en mer ändamålsenlig och robust lagstiftning.[9] Skatteverket har i en promemoria från år 2025 uppmärksammat att kupongskattesystemet i sin nuvarande utformning lämnar betydande utrymme för missbruk, och myndigheten framhöll behovet av både tekniska och materiella reformer för att effektivt kunna motverka de upplägg som utvecklats på internationella kapitalmarknader.[10]

Mot denna bakgrund har även EU vidtagit initiativ för att reformera källskattesystemen i medlemsstaterna. Ett centralt exempel är det så kallade FASTER-direktivet, som syftar till att skapa ett mer effektivt, transparent och säkert system för hantering av källskatt vid gränsöverskridande investeringar, samtidigt som möjligheterna till skattebedrägerier och missbruk ska begränsas.[11]

1.2 Syfte

I denna uppsats är syftet att analysera det rättsläge som i dag råder i fråga om dividend stripping. Mer specifikt är syftet att analysera hur KupL:s konstruktion och bulvanregeln är utformade för att motverka kringgående av källskatt genom dividend stripping. Syftet är vidare att undersöka lag (1995:675) mot skatteflykt:s (skatteflyktslagen) eventuella tillämplighet i dessa sammanhang. Därutöver syftar uppsatsen även till att analysera hur EU:s FASTER-direktiv kan komma att påverka rättsläget avseende dividend stripping.

[7] Ds 2020:10, s. 380.
[8] SOU 1999:79, *Källskatt på utdelning och royalty till begränsat skattskyldiga,* s. 179.
[9] Se bl.a. Skatteverkets promemoria; Ds 2020:10; OECD, 2023.
[10] Skatteverkets promemoria, s. 7 ff.
[11] Rådets direktiv (EU) 2025/50 av den 10 december 2024 om snabbare och säkrare skattelättnad för överskjutande källskatt.

1.3 Problemformulering

Den ovan beskrivna utvecklingen aktualiserar frågan om hur väl det svenska kupongskattesystemet är anpassat för att hantera tillfälliga ägarförskjutningar i anslutning till utdelningstillfället. Dividend stripping synliggör en spänning mellan det formella aktieägandet och den ekonomiska realiteten. Det aktualiserar frågan om i vilken utsträckning KupL:s nuvarande utformning är tillräcklig för att säkerställa en ändamålsenlig beskattning vid tillfälliga ägarförskjutningar i anslutning till utdelningstillfället. I sammanhanget får bulvanregeln särskild betydelse, då den utgör den centrala nationella skyddsregeln mot kringgående av källskatt. Samtidigt har bestämmelsens räckvidd och praktiska tillämpning ifrågasatts, vilket aktualiserar frågan om den generella skatteflyktslagen kan eller bör ges betydelse även i källskattesammanhang.

Mot bakgrund av de unionsrättsliga initiativ som har tagits, genom FASTER-direktivet, aktualiseras även frågan om hur kommande förändringar på EU-nivå kan komma att påverka det svenska rättsläget.

Utifrån detta behandlas följande frågeställningar:

1. I vilken utsträckning är kupongskattelagens nuvarande konstruktion tillräcklig för att motverka dividend stripping?
2. I vilken utsträckning ger bulvanregeln och eventuellt skatteflyktslagen ett effektivt skydd mot dividend stripping?
3. Hur kan införandet av FASTER-direktivet komma att påverka rättsläget avseende dividend stripping?

1.4 Avgränsningar

Uppsatsens frågeställningar ger upphov till ett flertal angränsande rättsliga frågor. För att möjliggöra en fördjupad analys avgränsas framställningen till att omfatta nedanstående avgränsningar. I uppsatsen avgränsas framställningen till beskattning av utdelningar till begränsat skattskyldiga enligt KupL. Andra former av källskatt, såsom källskatt på ränta eller royalty, behandlas därför inte. Inte heller görs någon fullständig civilrättslig analys av aktielån, återköpsavtal eller andra finansiella instrument. Sådana arrangemang behandlas endast i den utsträckning som är nödvändig för att belysa deras skatterättsliga betydelse i

samband med dividend stripping. Straffrättsliga frågor, såsom ansvar för skattebrott eller andra rättsliga påföljder av aktuella upplägg, behandlas inte, då framställningen är begränsad till en skatterättslig analys av beskattningsregler och anti-missbruksbestämmelser.

I uppsatsen behandlas det föreslagna FASTER-direktivet endast översiktligt. Analysen av direktivet syftar inte till att göra en fullständig unionsrättslig tolkning eller en systematisk prövning av dess förenlighet med befintlig svensk eller unionsrättslig reglering. Det görs alltså ingen fördjupad analys av direktivets rättsliga räckvidd eller dess exakta utformning i ett framtida genomförande. Behandlingen av FASTER-direktivet är i stället avgränsad till att belysa direktivets möjliga effekter på incitamentsstrukturer och hur den föreslagna regleringen kan påverka användningen av vissa skatteupplägg. Direktivet behandlas därmed ur ett övergripande och framåtblickande perspektiv, snarare än som en del av gällande rätt.

Slutligen berörs EU-rättens missbruksprincip endast i den utsträckning som är nödvändig för att belysa dess betydelse för nationella skyddsregler på skatteområdet. Någon självständig redogörelse för eller analys av missbruksprincipens utformning, legitimitet eller funktion inom EU-rätten i stort görs därmed inte.[12] Även då frågeställningarna är både intressanta och har relevans för ämnet i stort så faller sådana överväganden emellertid utanför syftet med framställningen, som i detta avseende är begränsat till att analysera hur nationella skyddsregler förhåller sig till EU-rätten. Med anledning härav behandlas principen inte som ett självständigt analysobjekt, utan endast som en analytisk utgångspunkt i den mån den har direkt betydelse för bedömningen av nationella skyddsreglers räckvidd och funktion.

1.5 Metod och material

1.5.1 Rättsdogmatisk metod

För att kunna besvara de i uppsatsen uppställda frågeställningarna och uppfylla det angivna syftet används i huvudsak en rättsdogmatisk metod. Den används för att klargöra och analysera vad som är gällande rätt på området. Metoden beskrivs ofta ha till syfte att rekonstruera en rättsregel där utgångspunkten är användandet av de rättskällor som tillmäts särskild betydelse i svensk rätt, oftast lagstiftning, rättspraxis, lagförarbeten och doktrin.[13] I

[12] Se Páll Baldvinsson, G., *On the boundary between abuse and economic reality*, Uppsala universitet, 2024.
[13] Kleineman, J., Rättsdogmatisk metod. I: *Juridisk metodlära*, Nääv, M, Zamboni, M (red.), 2:3 uppl., Studentlitteratur, Lund 2021, s. 21.

uppsatsen tas hänsyn till den så kallade rättskällehierarkin och källorna behandlas därefter. Högst värderas lagtext och prejudikat och därefter förarbeten och doktrin. Doktrinens självständighet och auktoritet som rättskälla har emellertid länge varit omdiskuterad i den rättsvetenskapliga litteraturen.[14] Enligt Kleineman spelar dock doktrinen en central roll. Till skillnad från övriga rättskällor har den juridiska litteraturen möjlighet att skapa överblick, relatera avgöranden till varandra och identifiera inkonsekvenser i rättstillämpningen. Doktrinen kan därigenom, genom sin självständigt analyserande och värderande funktion, bidra till att påvisa brister i gällande rätt och även driva rättsutvecklingen.[15] Doktrinens här självständigt analyserande och värderande funktion visar att rättsdogmatiken, trots sitt syfte att rekonstruera gällande rätt, inte enbart handlar om att fastställa rättsregler utan även har utrymme för kritisk reflektion och analys av rättsläget.[16] I uppsatsen används doktrin främst som ett analytiskt stöd, särskilt för att identifiera tolkningsproblem och belysa eventuella brister i gällande rätt.

Det finns emellertid inte bara en hierarki mellan olika typer av rättskällor i svensk rätt, utan även en inbördes hierarki inom rättskällegruppen praxis. Domstolarnas avgöranden åtnjuter olika tyngd beroende på instans, där prejudikat från Högsta domstolen, och inom skatterätten Högsta förvaltningsdomstolen (HFD), har högst auktoritet.[17] Därmed behöver användningen av avgöranden från lägre instanser motiveras, eftersom de inte har prejudicerande verkan och därmed inte tillmäts samma normativitet.[18] I avsnittet som behandlar bulvanregelns tillämplighet och utformning hänvisas till två kammarrättsavgöranden, det så kallade Carnegie-målet[19] respektive Kinnevik-målet,[20] och även ett avgörande från Skatterättsnämnden (SRN).[21] Att dessa avgöranden används motiveras av att rättsområdet är sparsamt belyst i praxis och att avgöranden från högre instans saknas.[22] Underrättspraxisen fyller därmed en funktion som tolkningsstöd i brist på prejudikat.

---

[14] A.a. s. 33.
[15] A.st.
[16] Kleineman, 33 ff.; Jareborg, N., *Rättsdogmatik Som Vetenskap*, SvJT, 2025, s. 4.
[17] Kristoffersson, E., *Att använda prejudikat och annan rättspraxis i rättstillämpningen*, SvSkT 2010:11 s. 835 (särskilt s. 836 f.).
[18] A.a. s. 843 f.
[19] Kammarrätten i Sundsvall dom den 15 juni 2007, mål nr 575-05, Carnegie Investment Bank AB mot Skatteverket.
[20] Kammarrätten i Sundsvall dom den 15 december 2015, mål nr 247-15, Skatteverket mot Investment AB Kinnevik.
[21] Skatterättsnämndens förhandsbesked den 16 mars 2017, dnr 36-16/D.
[22] SOU 1999:79, s 179.

I den del av uppsatsen som berör KupL:s konstruktion och hur den i sig möjliggör transaktioner inom dividend stripping används Finansdepartementets promemoria och tillhörande lagrådsremiss för att illustrera konstruktionen. Enligt den rättsdogmatiska metoden tillmäts förarbeten generellt en central betydelse,[23] och departementspromemorior (vidare DS-promemorior) utgör i praktiken en viktig del av det materialet. Som framhållits av Bengtsson har DS-promemorior länge varit undervärderade i doktrinen. De spelar dock en betydelsefull roll i lagstiftningsprocessen, inte minst genom att de ofta ligger till grund för propositioner och att deras motivtext i många fall förs vidare mer eller mindre oförändrade.[24] Samtidigt framhöll Bengtsson flera metodologiska begränsningar, såsom att promemorior ofta utformas under tidspress, saknar formella direktiv och sällan inkluderar sakkunniga eller reservationer, vilket kan leda till en mindre grundlig analys av gällande rätt och dölja interna meningsskiljaktigheter. Bengtsson gjorde jämförelsen med SOU-serien som han hävdar ofta är mer genomarbetad och därmed fått större uppmärksamhet i litteraturen.[25] I uppsatsen används promemorian därför inte som en självständig rättskälla, utan för att visa att de strukturella brister i KupL:s konstruktion som möjliggör dividend stripping inte är nyupptäckta fenomen. Promemorian tjänar här som ett belägg för att problemet redan identifierats och diskuterats inom lagstiftningsprocessen, samt att olika lösningar och förbättringsförslag tidigare övervägts. Dess funktion i analysen är därmed att visa att kritiken mot lagens utformning har förankring i det offentliga utredningsmaterialet, vilket stärker argumentationen om behovet av en ny, mer gedigen reglering.

Vidare används internationellt material, OECD:s modellavtal och tillhörande kommentarer samt två rapporter utfärdade av OECD, som tolkningsunderlag för begrepp och principer inom området för källskatt. Här ska noteras att OECD:s riktlinjer inte är juridiskt bindande,[26] men trots det tillmäts organisationens handlingar stor betydelse och det kan upplevas som att det vilar något ”officiellt” över material därifrån.[27] OECD:s rapporter behandlas som ett analytiskt och kontextualiserande underlag snarare än som normativt bindande rättskällor. De används för att belysa hur problematiken uppmärksammats internationellt, hur uppläggen typiskt fungerar och vilka rättsliga risker som identifierats. Materialet fungerar därmed som

[23] Kleineman, s. 33.
[24] Bengtsson, B., *Om departementspromemorior,* SvJT, 2010, s. 105 och 113.
[25] A.a. s. 105, 108 och 112.
[26] Skatteverket, *Modellavtalets uppbyggnad*.
[27] Rick, J., *Användning av OECD-material vid tolkning av svensk intern skatterätt – när och i så fall hur?,* SvSkT, 8.2016, s. 543.

ett komplement till analysen av svensk rätt och bidrar till att sätta regelsystemet i en bredare internationell kontext.

1.5.2 EU-rättslig metod

I uppsatsen behandlas även unionsrättsliga rättskällor, därmed aktualiseras ett metodperspektiv som sträcker sig utanför den traditionella nationella rättsdogmatiken. Vid analysen av den svenska bulvanregeln ställs den mot moder- och dotterbolagsdirektivet samt det ändringsdirektiv som antagits på området,[28] i syfte att pröva om den nationella regleringen uppfyller direktivets krav. Bedömningen sker mot bakgrund av EU-rättens tolkningsprinciper, där särskild vikt fästs vid direktivets syfte och ändamål. En teleologisk tolkning tillämpas, vilket innebär att bestämmelserna tolkas i ljuset av de mål som unionslagstiftaren avsett att uppnå.[29] Vidare beaktas principen om direktivkonform tolkning, enligt vilken nationell rätt så långt som möjligt ska tolkas i överensstämmelse med unionsrätten.[30] Det får betydelse vid bedömningen av huruvida bulvanregeln, liksom eventuellt skatteflyktslagen, kan förstås och tillämpas på ett sätt som är förenligt med unionsrättens krav utan att överskrida gränserna för nationell rättstillämpning.

Härtill beaktas även primärrättens allmänna rättsprinciper, däribland den unionsrättsliga missbruksprincipen. Rättsprinciper har inom EU-rätten ett högt normhierarkiskt värde och EU-domstolen har uttalat att de bär samma hierarkiska status som fördragen.[31] Rättsprinciperna kan sägas fylla tre funktioner: (1) att fylla ut hål, (2) tolka sekundärrätten i en riktning som överensstämmer med principerna och (3) att fungera som en måttstock att pröva giltigheten av sekundärrätten mot.[32] Missbruksprincipen, som utvecklats genom EU-domstolens praxis, innebär att unionsrätten inte får åberopas för att uppnå förmåner som utgör skatteundandragande eller missbruk.[33] Principen beaktas i uppsatsen särskilt i relation till nationella anti-missbruksregler och unionsrättsliga direktiv. Analysen fokuserar på om och i vilken utsträckning nationella bestämmelser kan motiveras av unionsrättens krav på att

[28] Rådets direktiv 2015/121/EU om ändring i direktiv 2011/96/EU om ett gemensamt beskattningssystem för moderbolag och dotterbolag hemmahörande i olika medlemsstater.
[29] Reichel, J., EU-rättslig metod. I: *Juridisk metodlära*, Nääv, M, Zamboni, M (red.), 2:3 uppl., Studentlitteratur, Lund 2021, s. 122 f.
[30] A.a. s. 123 ff.
[31] Se mål C-101/08 Audiolux SA m.fl. mot Groupe Bruxelles Lambert SA (GBL) m.fl., Bertelsmann AG m.fl., punkt 63 och mål C-174/08 NCC Construction Danmark mot Skatteministeriet, punkt 42.
[32] Reichel, s. 126 f.
[33] Skatteverket, *Rättsprinciper.*

motverka missbruk, utan att oproportionerligt inskränka grundläggande friheter eller direktivets ändamål.

1.6 Forskningsläge

Dividend stripping och beskattning av gränsöverskridande utdelningar har uppmärksammats i ett flertal nationella och internationella rapporter och utredningar.[34] Frågan har även behandlats i viss juridisk litteratur.[35] Däremot framstår analysen av KupL:s konstruktion och dess nationella skyddsregler i relation till dividend stripping som relativt begränsad. I tidigare studentuppsatser har närliggande frågor behandlats, exempelvis analyser av bulvanregeln i KupL.[36] De uppsatserna behandlar dock regeln utifrån andra perspektiv än de som anläggs i förevarande uppsats. Frågeställningar rörande samspelet mellan KupL:s konstruktion, bulvanregeln, skatteflyktslagen och den unionsrättsliga utvecklingen, har inte behandlats samlat i tidigare arbeten. I vart fall inte såvitt framkommit under materialinsamlingen till uppsatsen.

1.7 Disposition

Uppsatsen är indelad i sex kapitel. Kapitel två har ett beskrivande syfte och ger den bakgrund som krävs för att förstå fenomenet dividend stripping. Här redogörs för centrala begrepp, typiska transaktionsstrukturer samt de skatterättsliga mekanismer som utnyttjas i samband med sådana upplägg.

I kapitel tre till fem behandlas uppsatsens tre forskningsfrågor. Varje kapitel är uppbyggt på motsvarande sätt, med en inledande deskriptiv genomgång av gällande rätt respektive relevant reglering, följt av en analysdel där reglernas effektivitet och räckvidd i förhållande till dividend stripping bedöms.

Kapitel tre fokuserar på KupL:s konstruktion och analyserar i vilken utsträckning lagens nuvarande utformning är tillräcklig för att motverka dividend stripping. Kapitel fyra

[34] Se Ds 2020:10; Skatteverkets promemoria: OECD, 2023; Regeringskansliets Faktapromemoria 2022/23:FPM114, *Direktiv om snabbare och säkrare skattelättnad för överskjutande källskatt (FASTER)*, COM(2023) 324, 2023-08-1.
[35] Bl.a. Kalén, E., *Tillämpa skatteflyktslagen på kringgåenden av svensk källbeskattning? En analys i ljuset av moder-/dotterbolagsdirektivets missbruksregel och den fria rörligheten för kapital*, SvSkT 2024:6 s 515.
[36] Se bl.a. Kinderdal, H., *Kupongskattelagens bulvanregel - de lega lata*, Uppsala universitet, 2017; Östlund, N., *Bulvanregeln eller skatteflyktslagen?*, Uppsala universitet, 2021.

behandlar det svenska skyddet mot kringgående genom bulvanregeln och den generella skatteflyktslagen, och analyserar i vilken mån dessa bestämmelser ger ett effektivt skydd mot sådana upplägg. I kapitel fem analyseras EU:s FASTER-direktiv och hur ett framtida genomförande kan komma att påverka rättsläget avseende dividend stripping.

Avslutningsvis innehåller kapitel sex sammanfattande och avslutande kommentarer. I kapitlet knyts de tidigare analyserna samman och reflektioner kring uppsatsens resultat förs i förhållande till dess syfte och forskningsfrågor.

2 Dividend stripping

2.1 Mekanismen dividend stripping

Dividend stripping kan förklaras som en komplex mekanism för att handla, sälja och återköpa aktier över en viss tidsperiod för att minimera skatten på utdelningar eller för att få icke berättigade skatteåterbetalningar.[37] OECD har beskrivit fenomenet på följande sätt: ”*At its core, dividend stripping involves a deliberate manipulation of share transactions with the sole purpose of reducing or evading tax obligations on dividend payments, or to create fraudulent reimbursement. This practice can erode the tax base of countries and lead to substantial losses in public revenue. The manipulation can also create market disparities that affect the integrity of the financial system*”.[38] Mekanismen bygger på att aktier cirkulerar mellan flera aktörer under en kort tidsperiod kring utdelningstillfället, ofta genom en kombination av aktielån, återköpsavtal,[39] derivatpositioner och andra strukturerade transaktioner.[40] Det centrala är att den juridiska äganderätten tillfälligt flyttas till en part som kan dra nytta av en mer förmånlig skatteposition, samtidigt som den ursprunglige ägaren i praktiken behåller det ekonomiska intresset i aktierna.[41] De enskilda stegen i ett dividend stripping-upplägg kan ofta likna helt vanliga och lagliga finansiella transaktioner, men när dessa steg utförs i en specifik sekvens, samtidigt som den egentliga ägaren fortfarande har kvar det ekonomiska intresset i aktierna, kan det tillsammans utgöra ett dividend stripping-upplägg.[42]

OECD betonade i en rapport att dividend stripping-upplägg sällan kan genomföras utan medverkan av så kallade *professional enablers*, vilka är aktörer med den specialiserade expertis som krävs för att sätta samman och genomföra dessa komplexa upplägg. De flesta länder saknar en legal definition för professional enablers, eller på svenska professionella möjliggörande, men vanliga attribut för dessa personer eller enheter är (1) att de har

[37] OECD, 2023, s. 7.
[38] A.a. s. 9.
[39] Med ”återköpsavtal” avses det som i rapporten och övrigt i internationell finansrätt benämns ”repurchase agreement” (ofta förkortat ”repa” eller ”repo”). Enligt Nationalencyklopedin avses då ”[...] ett avtal om försäljning av ett värdepapper där säljaren förutom att sälja papperet även förbinder sig att köpa tillbaka det efter en viss tid till ett i förväg överenskommet pris”.
[40] OECD, 2023, s. 17.
[41] A.a. s. 9.
[42] A.a. s. 15.

professionella kvalifikationer eller utbildning, (2) expertis inom beskattning, juridiska eller finansiella processer, (3) erfarenhet av att upprätta skattestrukturer, eller strukturer med gränsöverskridande inslag och (4) erfarenhet av att upprätta ogenomskinliga strukturer för att undvika utredande granskning av klienters skatte- och ekonomiska aktiviteter.[43] Aktörerna spelar en avgörande roll i att utforma och implementera arrangemangen. I rapporten lyfts att deltagarna i upplägen medvetet använder komplicerade strukturer och finansiella flöden för att skymma de faktiska transaktionerna och vilka personer som ligger bakom upplägen. I flera fall har olika stater kunnat konstatera att det funnits organiserade samarbeten där gränsöverskridande professionella möjliggörare och finansiella institutioner arbetat tillsammans för att skapa de finansiella strukturer som krävs för upplägen.[44] Enligt en tidigare rapport av OECD konstaterades att dessa professionella möjliggörare kan utgöras av exempelvis skatteexperter, advokater och juridiska rådgivare, revisorer, finansiella rådgivare, banker och finansinstitut, företagsbildningsombud, registrerade ombud, notarier, företagsförvaltare, leverantörer av truster och företagstjänster samt andra som främjar skatteundandragande.[45] Härtill framhöll OECD att det är avgörande att förstå de konkreta upplägg där professionella möjliggörare spelar en central roll för att kunna identifiera och motverka dividend stripping i praktiken.[46] I detta sammanhang lyftes framför allt två typer av dividend stripping-upplägg fram som de mest spridda och välkända internationellt, cum-ex- och cum-cum-upplägen.[47] Upplägen har fått särskilt stor uppmärksamhet eftersom de varit föremål för omfattande rättsliga processer, politisk uppmärksamhet och betydande skatteförluster i flera länder.[48] För att tydliggöra hur dividend stripping kan genomföras i praktiken följer därför en närmare genomgång av dessa två upplägg.

2.2 Cum-ex-upplägg

Mekanismen med cum-ex-upplägg bygger på systemet med skatteavtal. Avtalen föreskriver vanligen att den utländska aktieägaren är skattskyldig för utdelning i det land denne är hemmahörande,[49] men i praktiken förekommer oftast en källskatt i det land där

[43] OECD, *Ending the Shell Game: Cracking down on the Professionals who enable Tax and White Collar Crimes*, Paris, 2021, s. 10.
[44] OECD, 2023, s. 13 ff.
[45] OECD, 2021, s. 10.
[46] OECD, 2023, s. 14.
[47] A.a. s. 10.
[48] A.st.
[49] Se OECD, 2017, artikel 10.

utdelningsgivaren/bolaget är hemmahörande. Skatteavtalen syftar till att undvika att samma inkomst beskattas två gånger och anger därför dels vilken stat som primärt har beskattningsrätten till utdelningen, dels hur hög källskatt den utdelande staten får ta ut.[50] För att ett sådant avtal ska få önskad effekt krävs emellertid att skattemyndigheten i den utdelande staten kan fastställa vem som faktiskt är rättmätig ägare till aktierna vid utdelningstillfället och därmed vem som har rätt att ansöka om nedsättning eller återbetalning av källskatt. Cum-ex-upplägen är utformade för att utnyttja brister i just denna kontrollmekanism. Syftet med cum-ex är att generera flera återbetalningar av samma erlagda källskatt, trots att skatten i realiteten endast betalats en gång, eller inte betalats alls. Det möjliggörs genom att aktier med och utan rätt till utdelning cirkuleras mycket snabbt mellan flera aktörer runt avstämningsdagen. Genom korta blankningsaffärer, återköpsavtal och andra synkroniserade transaktioner skapas en situation där flera parter samtidigt framstår som formella ägare till samma aktier vid tidpunkten då rätten till återbetalning av källskatt uppkommer.[51]

Det centrala i ett cum-ex-upplägg är att äganderätten och leveransen av aktier manipuleras i sådan utsträckning att skattemyndigheten inte längre kan urskilja vem som faktiskt burit den skattemässiga risken kopplad till utdelningen. Som följd härav kan flera av de deltagande aktörerna, var och en för sig, inge anspråk på återbetalning av källskatt enligt det tillämpliga skatteavtalet. På så sätt omvandlas de normala reglerna om skatteavräkning och återbetalning, som är avsedda att förhindra dubbelbeskattning, i stället till ett verktyg för att producera fiktiva skattefordringar.[52] OECD beskrev därmed cum-ex som ett tydligt exempel på hur sekvensen av i sig lagliga transaktioner kan konstrueras på ett sätt som syftar till att dölja att ingen av de parter som framställer återbetalningsanspråk haft en faktisk skattebelastning vid utdelningstidpunkten.[53] Cum-ex framställs som ett bedrägligt beteende som redan i dag är kriminaliserat i Sverige. Enligt Skatteverkets bedömning är dock inte Sverige drabbade av cum-ex-upplägg i någon större omfattning.[54] Av den anledningen kommer analysen fortsättningsvis främst att fokuseras på cum-cum-upplägen.

[50] Skatteverket, *Dubbelbeskattning*; OECD, 2017, artikel 10.
[51] OECD, 2023, s. 10 f.
[52] A.st. och se bilaga 1.
[53] OECD, 2023, s. 15.
[54] Ds 2020:10, s. 308.

2.3 Cum-cum-upplägg

Till skillnad från cum-ex-förfarandena som varit föremål för straffrättsliga konsekvenser i flera utländska domstolar så klassificeras cum-cum-uppläggen i de flesta länder snarare som aggressiv skatteplanering, skatteundandragande eller skatteplanering.[55] Uppläggen befinner sig därmed inte sällan i en juridisk gråzon, eftersom de bygger på utnyttjande av giltiga och lagliga civilrättsliga transaktioner medan syftet i regel är att uppnå en skatteförmån som strider mot intentionen bakom de regler som styr utdelningsbeskattning och tillämpningen av skatteavtal.[56]

Syftet med upplägget är att minska eller undvika den källskatt som tas ut på utdelningar. Ett cum-cum-upplägg är vanligtvis utformat så att en investerare tillfälligt lånar ut eller säljer sina aktier till en aktör som är hemmahörande i ett land där utdelningar beskattas lägre.[57] Den tillfällige ägaren erhåller utdelningen och överför därefter aktierna tillbaka till den ursprungliga ägaren, efter att ha behållit en överenskommen andel av den skatteförmån som uppkommit. På så sätt delas den skattemässiga vinsten mellan parterna, medan den huvudsakliga effekten av upplägget är en reducerad skattebörda på utdelningen.[58]

I Sverige beskrivs cum-cum-upplägg ofta som skatteplanering genom aktielån, men bör inte tolkas på annat sätt än den internationellt vedertagna termen cum-cum.[59] I en promemoria från Finansdepartementet beskrevs förfarandet som något som förekommer i en inte obetydande omfattning. Det kännetecknas av kortvariga aktielån som läggs över själva utdelningsdagen, där avsikten är att låntagaren tillfälligt ska stå som mottagare av utdelningen. Efter att utdelningen betalats ut kompenserar låntagaren långivaren genom en utdelningsersättning som vanligtvis motsvarar utdelningens storlek. Konstruktionen leder till att långivaren i praktiken erhåller ett belopp som motsvarar utdelningen utan att källskatt dragits av, medan låntagaren redovisar utdelningen men samtidigt kan kvitta den mot den utbetalda ersättningen.[60]

---

[55] OECD, 2023, s. 10. I rapporten skiljer man mellan *aggressiv skatteplanering* (aggressive tax planning), *skatteundandragande* (tax evasion) och *skatteplanering* (tax avoidance) där aggressiv skatteplanering avser enligt min uppfattning lagliga, men ur lagstiftarens perspektiv otillbörliga upplägg som exploaterar kryphål i reglerna. Skatteundandragande innebär olagliga förfaranden där skatter medvetet undviks. Skatteplanering beskriver däremot lagliga dispositioner som minskar skattebördan inom ramen för gällande regler.
[56] A.a. s. 9, 12 och 15.
[57] Kainz Rognerud, Westberg.
[58] A.st; se bilaga 2.
[59] Ds 2020:10, s. 308.
[60] A.bet. s. 290.

3 Kupongskatt

3.1 Bakgrund till kupongskattelagen

3.1.1 Vad är kupongskatt?

Kupongskatten utgör en statlig och definitiv källskatt på utdelningar från svenska aktier samt andelar i svenska värdepappersfonder och specialfonder.[61] Skatten tas som huvudregel ut när utdelningen tillfaller mottagare som inte är bosatta eller hemmahörande i Sverige, det vill säga begränsat skattskyldiga fysiska och juridiska personer.[62] Kupongskatten uppgår som utgångspunkt till 30 procent av utdelningens bruttobelopp.[63] Genom skatteavtal har Sverige dock i många fall åtagit sig att ta ut en lägre skattesats eller helt avstå från rätten att beskatta utdelningen.[64] Syftet med KupL är att säkerställa att Sverige får del av beskattningen av utdelningar som genereras av svenska bolag, även när vinsten tillfaller en utländsk investerare.[65]

3.1.2 Historisk kontext

Det svenska kupongskattesystemet infördes år 1943 för att effektivisera beskattningen av utdelningar som betalades från Sverige till utlandet. Före reformen hade staten stora svårigheter att driva in skatt från utländska mottagare, eftersom det saknades ett fungerande tvångsmedel för att säkerställa att begränsat skattskyldiga faktiskt beskattades. I de utredningar som föregick lagstiftningen, bland annat i SOU 1941:5, framhölls därför behovet av en källskatt som kunde tas ut direkt vid utdelningstillfället. Kupongskatten utformades som en definitiv skatt som ersatte inkomst- och förmögenhetsskatten för dessa mottagare. Systemet byggde på att den utdelningsberättigade lämnade uppgifter till utbetalaren för att avgöra om kupongskatt skulle innehållas, medan bolagen ansvarade för att hålla inne och redovisa skatten. Om skattskyldighet saknades eller reducerades genom skatteavtal kunde mottagaren därefter begära återbetalning.[66]

---

[61] 1 § KupL; Skatteverket, *Vem ska betala kupongskatt?*.
[62] 4 § KupL.
[63] 5 § KupL.
[64] Skatteverket, *Avstämningsbolag, värdepappersfonder och specialfonder*.
[65] Prop. 1970:134, *Kungl. Maj:ts proposition nr 134 år 1970*, s. 39.
[66] SOU 1999:79, s. 259 ff.

För att motverka kringgående infördes därtill bestämmelser som tog sikte på situationer där den formella aktieägaren inte var densamma som den som i realiteten hade rätt till utdelningen, liksom på fall där ett bulvanförhållande kunde misstänkas föreligga. Skattskyldigheten uppkom när utdelningen blev tillgänglig för lyftning, vilket normalt bestämdes av bolagsstämman, och kupongskatten fastställdes till 30 procent av utdelningsbeloppet. Vid utbetalningen skulle bolaget göra avdrag motsvarande skatten, och systemet byggde på att den utdelningsberättigade själv lämnade uppgifter till utbetalaren om huruvida kupongskatt skulle innehållas. Uppgiftslämnandet skedde på heder och samvete på särskilda blanketter och låg till grund för bolagets redovisning. Kupongskatten betalades därefter in i två etapper. Restitution gjordes direkt till den utdelningsberättigade om skattskyldighet saknades eller om denne enligt ett skatteavtal hade rätt till en reducerad skattesats.[67]

Den nu gällande KupL trädde i kraft år 1971 i samband med att systemet för aktiehantering moderniserades. En central förändring var övergången från kuponger till registrering av ägande i aktiebok eller särskild förteckning, något som medförde att VPC (nuvarande Euroclear) fick en viktig roll i hanteringen av utdelningar.[68] Bortsett från de anpassningar som krävdes till följd av den förenklade aktiehanteringen överfördes kupongskattesystemet i allt väsentligt oförändrat till den nya KupL. Även om regleringen därefter har genomgått flera ändringar har lagens struktur i stort sett förblivit densamma.[69]

3.2 Innehållande och redovisande av källskatt

Kupongskatten utgör, som nämnts ovan, en källskatt, vilket innebär att beskattningen tas ut direkt vid källan. Därmed är det den som utger utdelningen som också är inbetalare av källskatten och inte mottagaren av utdelningen.[70] KupL skiljer mellan olika system för bland annat innehållande och redovisning av kupongskatt, där ena systemet avser utdelning på aktier i avstämningsbolag och andelar i värdepappersfonder medan det andra avser utdelning från aktiebolag som inte är avstämningsbolag, utan så kallade kupongbolag.[71] För

[67] A.bet. s. 262 f.
[68] Euroclear Sweden är Sveriges värdepapperscentral och arbetar med att bidra till en säker och effektiv hantering av värdepapper på den svenska marknaden.
[69] SOU 1999:79, s. 263.
[70] Skatteverket, *Svar på vanliga frågor, fler områden- Kupongskatt* och jfr 3–12 och 13–17 §§ KupL, 7 och 14 §§ KupL.
[71] SOU 1999:79, s. 49 och 53.

avstämningsbolag,[72] liksom för värdepappersfonder och specialfonder, regleras innehållandet, redovisningen och inbetalning av källskatten i 7–12 §§ KupL. I dessa fall är det en värdepapperscentral som ansvarar för att hålla inne kupongskatt vid utbetalning, baserat på de uppgifter som den utdelningsberättigade lämnat i samband med registrering av sitt innehav. Värdepapperscentralen ska därefter redovisa och betala in den innehållna skatten till Skatteverket och kan, om det i efterhand visas att skattskyldighet saknats, begära återbetalning. Underlåter den att innehålla skatt när det borde ha skett, ansvarar den själv för skattebeloppet och får sedan kräva tillbaka det av den skattskyldige.[73]

För kupongbolagen gäller i stället reglerna i 13–17 §§ KupL. Här bygger systemet på att den som mottar utdelningen själv lämnar uppgifter på heder och samvete till utbetalaren, som med ledning av uppgifterna avgör om kupongskatt ska innehållas. Bolaget ska därefter redovisa uppgifterna till Skatteverket och betala in kupongskatten, inklusive för utdelningar där uppgifter saknas eller är ofullständiga. Om det senare framkommer att skattskyldighet inte förelegat kan bolaget begära återbetalning från Skatteverket.[74]

3.3 Begreppet *utdelningsberättigad* i kupongskattelagen

3.3.1 Utgångspunkter för bedömningen av vem som är utdelningsberättigad

KupL utgår från att skattskyldigheten knyts till den som är utdelningsberättigad vid utdelningstillfället i enlighet med 4 § KupL. Enligt 2 § KupL avses den som vid utdelningstillfället har rätt att lyfta utdelningen för egen del. Av KupL:s angivna förutsättningar för skattskyldighet framgår att fysiska personer som varken är bosatta eller stadigvarande vistas i Sverige omfattas av kupongskatt, medan personer som anses obegränsat skattskyldiga på grund av väsentlig anknytning inte omfattas. Vid bedömningen av skattskyldigheten ska samma bosättningsbegrepp gälla som vid inkomstskatten.[75]

Begreppet *utdelningsberättigad* har dock under lång tid vållat betydande tolkningsproblem, i synnerhet i situationer där den formella ägaren inte sammanfaller med den som i realiteten har den ekonomiska rätten till utdelningen. Rättspraxis på området är begränsad men det

[72] Begreppet avstämningsbolag definieras i 3 kap. 8 § ABL och motsvarande bestämmelse i försäkringsrörelselagen.
[73] Se 7–12 §§ KupL.
[74] Se 13–17 §§ KupL.
[75] SOU 1999:79, s. 53.

finns två domar som, även om de inte berörde dessa transaktioner uttryckligen, ändå har indirekt relevans eftersom de behandlade den grundläggande frågan om vem som ska anses ha rätten till utdelningen i kupongskatterättsligt hänseende. Utöver rättspraxis ger även Finansdepartementets promemoria Ds 2020:10 och det efterföljande utkastet till lagrådsremiss vägledning i fråga om hur begreppet utdelningsberättigad bör tolkas och dess relation till den faktiska rätten till utdelningen. I rättshandlingarna problematiserades den nuvarande konstruktionen och de belyste centrala tolkningsaspekter som är av betydelse för bedömningen av skattskyldighet enligt KupL.

3.3.2 Relevanta avgöranden

Den skattemässiga innebörden av ett aktielån inom ramen för en struktur där låntagaren fick rätt att fritt disponera över aktierna, inklusive möjligheten att avyttra dem, prövades i HFD 2015 ref. 23. Frågan gällde om utlåningen skulle behandlas som en avyttring enligt 44 kap. 3 § inkomstskattelag (1999:1229) (IL) eller omfattas av undantaget för blankningsituationer i 44 kap. 9 § IL. HFD konstaterade att undantaget för blankning endast gäller när utlåningen sker i syfte att låntagaren ska sälja aktierna. Eftersom det syftet inte var uppfyllt ansågs utlåningen innebära att äganderätten skattemässigt övergick till låntagaren. Avgörandet markerar därmed att ett aktielån, om inte särskilda förutsättningar är uppfyllda, skattemässigt behandlas som en överlåtelse, vilket innebär att låntagaren är den som anses som ägare under låneperioden.[76]

I HFD 2018 ref. 11 prövades frågan om skattskyldighet till kupongskatt i samband med överföring av aktier till en utländsk *trust*. Domstolen hade att ta ställning till om överföringen innebar att den tidigare ägaren faktiskt hade avskilt sig från aktierna och därmed inte längre kunde anses skattskyldig för den utdelning som aktierna genererade. HFD fann att trusten inte utgjorde en självständig juridisk person och att den person som överfört aktierna, som också var den huvudsakliga förmånstagaren, hade kvar sådan kontroll över tillgångarna att han skattemässigt fortfarande skulle betraktas som ägare. Domstolen fäste särskild vikt vid graden av faktisk kontroll och dispositionsrätt och konstaterade att den skattskyldige, mot bakgrund av sin ställning som både bildare och huvudförmånstagare samt genom sitt faktiska inflytande över trusten, inte kunde anses ha avhänt sig tillgångarna. Utdelningen skulle därför hänföras till honom. Det avgörande uttalandet var att domstolen slog fast att den som är

[76] HFD 2015 ref. 23.

utdelningsberättigad i KupL:s mening inte skiljer sig från den som *har rätt till utdelningen* enligt (IL). I båda fallen avses den verkliga ägaren. Den som endast är formellt registrerad som aktieägare saknar därmed betydelse om det kan visas att någon annan i realiteten innehar det verkliga ägandet.[77] Härigenom skapas en viktig bakgrund till den reformdiskussion som har förts i bland annat Ds 2020:10 och den kritik som riktades mot begreppet utdelningsberättigad.

3.3.3 DS 2020:10 och efterföljande utkast till lagrådsremiss

I en promemoria författad av Finansdepartementet adresserades bland annat brister med det begrepp som används för att beskriva den som är berättigad utdelning.[78] Det föreslogs en reformering av lagens utformning och en central förändring som lyftes i förslaget var just att lagtexten skulle förtydligas genom en språklig och formell omarbetning av begreppet *utdelningsberättigad*.[79] Den grundläggande utgångspunkten för förslaget om en ny lag om källskatt på utdelning var att knyta terminologi och systematik närmre IL. Avsikten var att i så stor utsträckning som möjligt komma ifrån särskild terminologi som endast används för området för källskatt och istället harmonisera områdena.[80] I förarbeten till KupL angavs att den aktieägare som är upptagen i aktieboken är den som anses ha behörighet att uppbära utdelningen, därav ansågs det råda en presumtion kring att skattskyldighet knyts till den som är införd i aktieboken eller avstämningsregistret. Samtidigt betonades det i propositionen att denna ordning är av civilrättslig karaktär. Införingen i aktieboken skapar visserligen en civilrättslig rätt att uppbära utdelningen, men den är inte avsedd att i sig utsträcka skattskyldigheten. Den registrerade ska därför kunna motbevisa att han eller hon är den verklige ägaren och därmed även skattskyldigheten, liksom att andra ska kunna göra gällande bättre rätt till utdelningen.[81] Trots att det endast är en presumtion och att det i propositionen anfördes att skattskyldigheten ska kunna åläggas annan än den som är införd i aktieboken så föreslogs det ändå i promemorian en annan ordning. I stället för att knyta skattskyldigheten till den som är *utdelningsberättigad* bör utgångspunkten vara att kupongskatt ska tas ut av den som *har rätt till utdelningen*, under förutsättning att denne inte är obegränsat skattskyldig

[77] HFD 2018 ref. 11.
[78] Ds 2020:10.
[79] A.bet. s. 96.
[80] A.st.
[81] Prop. 1970:134, s. 42.

i Sverige.[82] Formuleringen ansluter till 42 kap. 12 § IL, där det anges att utdelning ska tas upp av den som har rätt till utdelningen när den kan disponeras.

I inkomstskatterätten har frågan om vem som har rätt till utdelningen getts en civilrättslig innebörd. Det finns alltså ingen särskild skatterättslig definition. För avstämningsbolag innebär det enligt Skatteverkets praxis att den som är registrerad som ägare i aktieboken eller avstämningsregistret på avstämningsdagen normalt anses ha rätt till utdelningen. När det gäller kupongbolag anses i regel den som faktiskt lyfter utdelningen vara den som har rätt till den.[83]

I promemorian uttrycktes att den civilrättsliga äganderätten visserligen är en naturlig utgångspunkt för att identifiera vem som har rätt till utdelningen, men att bedömningen måste anpassas till den internationella kontext som källskatt alltid verkar inom. Eftersom källskatt avser gränsöverskridande betalningar aktualiseras vanligen skatteavtal, och därav framhölls att utdelningsrätten bör knytas närmare skatteavtalens begreppsbildning än en strikt civilrättslig konstruktion.[84] I denna del lades i promemorian stor vikt vid OECD:s modellavtal och begreppet *beneficial owner*. Modellavtalet ger hemviststaten den primära beskattningsrätten vid utdelningar och tillåter källstaten att endast beskatta inom vissa ramar om mottagaren är *beneficial owner*. Enligt OECD:s kommentar, vilket promemorian särskilt betonade, ska termen inte ges en snäv teknisk betydelse utan tolkas teleologiskt i ljuset av skatteavtalens syften, alltså att undvika dubbelbeskattning och motverka skatteundandragande.[85] Det är därmed inte förenligt med skatteavtalens syfte att tillerkänna avtalsförmåner åt någon som endast agerar som agent eller annan företrädare, enbart därför att denne har hemvist i en avtalsslutande stat. Eftersom en sådan person inte beskattas för utdelningen i hemviststaten, då inkomsten inte tillkommer honom eller henne, uppstår ingen risk för dubbelbeskattning som avtalet är avsett att undanröja. Detsamma gäller när mottagaren endast fungerar som mellanhand och i praktiken saknar möjlighet att påverka hur inkomsten ska disponeras. I sådana fall är mottagaren inte att betrakta som den som har rätt till utdelningen, eftersom förfoganderätten är begränsad genom lag eller avtal som föreskriver att utdelningen ska vidarebefordras till någon annan.[86]

[82] Ds 2020:10, s. 96.
[83] A.bet. s. 96 ff.
[84] A.bet. s. 97.
[85] A.st.; kommentaren till artikel 10.2, punkt 12.1 i OECD, 2017.
[86] Ds 2020:10, s. 97 f.; se kommentaren till artikel 10.2, punkt 12.2 och punkt 12.3 i OECD, 2017.

I promemorian illustrerades innebörden av detta med ett konkret exempel med aktielån. Vid ett aktielån är låntagaren formell aktieägare under låneperioden och står därför som mottagare av utdelningen. I praktiken är låntagaren dock enligt avtalet skyldig att betala en utdelningsersättning vidare till långivaren. Utredarna framhöll att i en sådan situation är det långivaren som bär den ekonomiska rätten och får den verkliga förmånen av utdelningen, som ska anses ha rätt till utdelningen.[87] Exemplet användes uttryckligen för att tydliggöra att formellt aktieägande inte är avgörande om mottagaren saknar egen förfoganderätt och i realiteten endast är en mellanhand.

Bedömningen av vem som har rätt till utdelningen enligt den föreslagna regleringen sammanfaller alltså inte nödvändigtvis med den person som avses i 42 kap. 12 § IL. I promemorian framhölls dock att utgångspunkten bör vara det formella aktieägandet, det vill säga den som är registrerad som ägare vid utdelningstillfället. Presumtionen är emellertid inte absolut. Det måste därefter prövas om mottagaren faktiskt har någon egen möjlighet att disponera över utdelningen eller om denne enligt avtal eller andra omständigheter är skyldig att omedelbart vidarebefordra utdelningen till någon annan. I promemorian anfördes att denna syn harmoniserar bäst med skatteavtalens struktur och den internationella förståelsen av *beneficial owner*.[88] Även frågan om huruvida den föreslagna innebörden av begreppet *rätt till utdelningen* bör framgå direkt av lagtexten behandlades. Med hänvisning till att den nya lagen anger att termer ska ges samma innebörd som i IL, om inte annat anges eller följer av sammanhanget, gjordes bedömningen att ett uttryckligt lagstadgande inte är nödvändigt. Om lagstiftarens avsikt på ett tydligt sätt kommer till uttryck i förarbetena ansågs det tillräckligt för att klargöra att begreppet ska ges en annan innebörd än den som följer av IL.[89]

Efter Finansdepartementets promemoria publicerades ett utkast till lagrådsremiss som behandlade och vidareutvecklade förslagen i promemorian.[90] I utkastet redogjordes även för viss kritik som framhållits mot promemorian, såsom att förslaget var otydligt i sin definition av vem som har rätt till utdelningen och att det krävde information som utdelande bolag och mellanhänder i praktiken saknar tillgång till. Vidare framhöll flera remissinstanser att promemorians förslag riskerade att skapa bristande samordning med IL, eftersom begreppet

[87] Ds 2020:10, s. 99.
[88] A.st.
[89] A.st.
[90] Utkast till lagrådsremiss, *Ny lag om källskatt på utdelning*, 2022.

rätt till utdelningen därmed skulle få olika innebörd i olika lagar.[91] I kort kan sägas att utkastet bekräftade att begreppet *utdelningsberättigad* bör ersättas med *den som har rätt till utdelning*. Till skillnad från promemorian som närmade sig OECDs begrepp *beneficial owner*, betonade utkastet att bedömningen i första hand bör utgå från den civilrättsliga rätten till utdelning och efterlikna IL:s definition.[92]

3.4 I vilken utsträckning är kupongskattelagens nuvarande konstruktion tillräcklig för att motverka dividend stripping?

KupL bygger, som konstaterats, på att skattskyldigheten knyts till den som vid utdelningstillfället anses vara utdelningsberättigad.[93] Systemet är utformat för att möjliggöra en effektiv och definitiv källbeskattning av utdelningar från svenska bolag när mottagaren är begränsat skattskyldig, och syftar därigenom till att säkerställa att Sverige får del av beskattningen av utdelningsinkomster som genereras här men tillfaller utländska investerare.[94] Om kupongskattens skyddsintresse är att beskatta den som faktiskt tillgodogör sig utdelningen, blir lagens förmåga att identifiera denna person avgörande. Redan här uppstår en spänning i förhållande till dividend stripping-upplägg, där syftet just är att tillfälligt separera den formella rätten till utdelningen från det ekonomiska intresset i aktierna.[95] Frågan är därför i vilken mån KupL:s konstruktion och begreppsbildning är tillräcklig för att motverka sådana upplägg.

Rättspraxis ger viss, men begränsad, vägledning för bedömningen av hur KupL:s begrepp ska förstås i situationer där det formella och ekonomiska ägandet inte sammanfaller. I HFD 2015 ref. 23 prövades den skatterättsliga behandlingen av ett aktielån.[96] Domstolen fann att undantaget för blankningsituationer inte var tillämpligt och att aktielånet därför, i det aktuella fallet, skulle behandlas som en överlåtelse. Avgörandet torde illustrera att aktielån inte utan vidare accepteras som skattemässigt neutrala arrangemang, utan att bedömningen istället tar sin utgångspunkt i vem som innehar aktierna under den relevanta perioden. Domen är därmed av betydelse i sammanhang där aktielån används som ett led i mer komplexa transaktionsstrukturer, såsom i cum-cum-upplägg.

[91] A.bet. s. 67 ff.
[92] A.bet. s. 65 och 72.
[93] Se avsnitt 3.3.
[94] Se avsnitt 3.1.1.
[95] Se kapitel 2.
[96] Se avsnitt 3.3.2.

HFD 2018 ref. 11 aktualiserar i stället frågan om hur långt ett materiellt synsätt kan sträckas när den formella ägaren inte sammanfaller med den som i realiteten har rätt till utdelningen.[97] Avgörandet visade att domstolen vid bedömningen fäste särskild vikt vid den ekonomiska verkligheten. Samtidigt är det tydligt att domstolens prövning var starkt knuten till de särskilda omständigheterna i målet, framför allt den omfattande kontroll som den skattskyldige hade kvar över tillgångarna. Vid dividend stripping-upplägg kan den ekonomiska verkligheten visserligen avvika från den formella ägarbilden, exempelvis genom avtal om utdelningsersättning eller återlämnande av aktier. Sådana arrangemang kan innebära att den ekonomiska risken i stor utsträckning kvarstår hos långivaren. Det är dock inte givet att detta utan vidare kan likställas med den faktiska kontroll och dispositionsrätt som var avgörande i HFD 2018 ref. 11.

Mot denna bakgrund framstår möjligheterna att analogt tillämpa HFD 2018 ref. 11 på dividend stripping-situationer som begränsade. HFD 2015 ref. 23 indikerar att formellt ägande kan tillmätas betydelse även när den ekonomiska exponeringen regleras genom avtal, vilket i praktiken begränsar utrymmet för att åsidosätta den formella ägarbilden enbart med hänvisning till ekonomisk realitet. Sammantaget kan rättspraxis därför inte sägas ge ett entydigt stöd för att det formella ägandet generellt kan bortses från i dividend stripping-sammanhang. Snarare pekar avgörandena på att bedömningen är starkt beroende av de konkreta omständigheterna i det enskilda fallet. Det mest tydliga vägledande inslaget i HFD 2018 ref. 11 synes därför vara uttalandet att IL och KupL bör förstås enhetligt i fråga om vem som ska anses utdelningsberättigad. Det är också den aspekten av avgörandet som Finansdepartementet har lyft fram i sin promemoria.

Genom Ds 2020:10 och det efterföljande utkastet till lagrådsremiss gav lagstiftaren uttryck för en medvetenhet om att KupL:s nuvarande konstruktion inte fullt ut förmår att hantera situationer där den formella rätten till utdelning inte sammanfaller med det ekonomiska intresset i aktierna. Samtidigt visar skillnaderna mellan promemorian och utkastet att lagstiftaren har haft svårt att finna en reglering som både effektivt motverkar skatteundandragande och samtidigt upprätthåller de rättssäkerhets- och förutsebarhetskrav som ett källskattesystem förutsätter.

[97] Se avsnitt 3.3.2.

Ds 2020:10 präglades av en ambition att tydligare knyta kupongskatten till den faktiska mottagaren av utdelningen, bland annat genom att de inspirerades av OECD:s modellavtal och begreppet beneficial owner. Ett sådant synsätt har en tydlig styrka ur ett missbruksperspektiv, eftersom det riktar in sig på att identifiera den som faktiskt tillgodogör sig inkomsten, snarare än den som endast formellt uppbär utdelningen.[98] Samtidigt förutsätter en sådan materiell prövning tillgång till information om bakomliggande avtalsförhållanden och ekonomiska samband, vilket i realiteten kan bli svårt då kupongskatten innehålls av aktörer som ofta saknar insyn i de bakomliggande avtalsförhållandena.[99] Utkastet till lagrådsremiss kan således förstås som ett försök att återställa balansen till förmån för rättssäkerhet och administrativ genomförbarhet. Genom att betona civilrättslig rätt till utdelning och harmonisering med IL minskar risken för otydliga och svårförutsebara bedömningar.[100] Samtidigt innebär denna försiktigare hållning att utrymmet för att angripa formellt korrekta men materiellt missvisande upplägg, såsom dividend stripping, begränsas. I det avseendet kan utkastet sägas lämna delar av den problematik som identifierades i Ds 2020:10 i stort sett olöst.

Det finns en uppenbar konflikt i hur terminologin för att beskriva den som har rätt till utdelningen ska förstås. Vid bedömningen av om KupL:s konstruktion bör närma sig IL:s systematik finns det enligt min mening skäl att beakta att regelverken verkar i delvis olika rättsliga och praktiska kontexter. KupL är utformad som en definitiv källskatt och tillämpas i regel i internationella situationer, ofta genom mellanhänder som saknar full insyn i bakomliggande avtalsförhållanden. IL bygger däremot på ett deklarationsbaserat system där den skattskyldige själv ansvarar för att redovisa relevanta omständigheter. Därav framstår det inte som orimligt att KupL och IL i vissa avseenden gör olika avvägningar mellan materiell träffsäkerhet, rättssäkerhet och administrativ effektivitet. Att samma begrepp ges något olika innebörd i regelverken kan därför vara en konsekvens av deras skilda funktioner och riskområden, snarare än ett uttryck för systembrist.

Enligt min mening visade Finansdepartementet i Ds 2020:10 övertygande att KupL:s nuvarande konstruktion i vissa situationer, särskilt vid mellanhandssituationer och temporära ägarförskjutningar, inte förmår säkerställa att beskattningen träffar den som faktiskt tillgodogör sig utdelningen. I det avseendet är det svårt att bortse från den i promemorian

[98] Se avsnitt 3.3.3.
[99] Se avsnitt 3.2.
[100] Se avsnitt 3.3.4.

grundläggande iakttagelse att ett alltför strikt formellt synsätt skapar utrymme för systematiskt missbruk. Jag delar därför i huvudsak den uppfattning som kom till uttryck genom Ds 2020:10 om att kupongskattens skyddsintresse i vissa situationer kräver en mer materiell bedömning av vem som har den ekonomiska rätten till utdelningen. Samtidigt framstår promemorians förslag att i stor utsträckning överlåta den materiella korrigering till förarbetsuttalanden och praxis som problematiskt ur ett rättssäkerhetsperspektiv. Ett källskattesystem som tillämpas genom mellanhänder och med begränsad tillgång till information ställer särskilda krav på tydlighet och förutsebarhet i lagtexten.

Det finns därför starka skäl att, om lagstiftaren önskar stärka kupongskattens skydd mot missbruk, göra det genom uttryckliga och tydligt avgränsade bestämmelser i lagtexten snarare än genom att förändra begreppens innebörd genom förarbeten. En sådan reglering skulle inte behöva innebära ett generellt avsteg från KupL:s formella struktur, men skulle kunna ta sikte på situationer där den formella mottagaren saknar självständig förfoganderätt över utdelningen och enligt avtal är skyldig att vidarebefordra inkomsten till någon annan.

För att besvara frågan om i vilken utsträckning KupL:s nuvarande konstruktion är tillräcklig för att motverka dividend stripping kan konstateras att regelverket uppvisar betydande begränsningar. KupL är i huvudsak uppbyggd kring ett formellt ägarbegrepp och knyter beskattningen till den som vid utdelningstidpunkten anses vara berättigad utdelningen. Som analysen har visat ger lagens struktur endast ett begränsat utrymme att beakta den ekonomiska verkligheten bakom transaktionerna, och rättspraxis ger inget entydigt stöd för att det formella ägandet generellt kan åsidosättas i situationer där aktier tillfälligt överlåts i anslutning till utdelning. Sammantaget innebär det att KupL:s konstruktion i sig inte framstår som tillräckligt robust för att effektivt motverka dividend stripping, särskilt mot bakgrund av de komplexa och avtalsmässigt reglerade upplägg som förekommer på dagens kapitalmarknader. Regelverket är i stor utsträckning utformat för en mer statisk ägarbild och ger begränsad vägledning för hur situationer ska bedömas när formellt och ekonomiskt ägande inte sammanfaller.

Det ovan förda resonemanget ger därmed anledning att pröva om och i vilken utsträckning det finns kompletterande rättsliga mekanismer inom svensk rätt som kan fylla de luckor som följer av KupL:s konstruktion. Nedan görs en närmare analys av de särskilda skyddsregler som har till uppgift att motverka kringgående av kupongskatt.

4 Bulvanregeln och den eventuella utvidgningen av skatteflyktslagen

4.1 Bulvanregeln

4.1.1 Bakgrund till regeln

I svensk skatterätt motverkas skatteundandragande i första hand genom den generella skatteflyktslagen. Lagen gäller dock endast vid taxering till kommunal och statlig inkomstskatt, och omfattar därför inte de särskilda källskatter som kupongskatten utgör.[101] Ett behov har därmed uppstått av en särskild skyddsregel för att motverka kringgående av kupongskatt, vilket förklarar varför KupL innehåller en egen, specialiserad skatteflyktsbestämmelse, bulvanregeln.[102]

Det historiska ursprunget till bestämmelsen återfinns i kupongskatteförordningen från år 1943. Där föreskrevs uttryckligen att kupongskatt skulle tas ut av en utdelningsberättigad som uppträder såsom bulvan för annan när syftet var att bereda obehörig skatteförmån eller kringgå lagstadgade förbud, exempelvis utländska subjekt som ville äga svenska aktier genom mellanhand. Redan på 1940-talet betonade lagstiftaren att regeln inte skulle uppfattas som att den legitimerade bulvanförhållanden, utan att den tvärtom infördes för att motverka missbruk och förhindra att bulvaner användes för att undandra skatt eller kringgå andra regleringar.[103]

När KupL antogs år 1970 omformulerades regeln till sin nuvarande utformning. Den blev då ett uttryckligt instrument för att motverka skatteundandragande genom att uppställa kupongskatteplikt när någon innehar aktier under förhållanden som innebär att annan obehörigen bereds skatteförmån eller befrielse från kupongskatt.[104] I propositionen till 1970 års reglering underströks att bestämmelsen huvudsakligen var av prohibitiv karaktär, och att någon praktisk tillämpning dittills inte förekommit.[105] Det var något som skulle komma att prägla även regelns fortsatta historia. I SOU 1999:79 konstaterades att bulvanregeln

[101] 1 § Skatteflyktslagen.
[102] 4 § 3 st KupL.
[103] SOU 1999:79, s. 159.
[104] SOU 1999:79, s. 160.
[105] Prop. 1970:134, s. 54.

fortfarande aldrig hade tillämpats i domstol, och att dess främsta funktion under årtionden tycks ha varit preventiv snarare än operativ.[106]

4.1.2 Regelns utformning och rekvisit

Lydelsen i dagens utformning av bulvanregeln är följande:

> *Skattskyldighet föreligger slutligen för utdelningsberättigad, som innehar aktie under sådana förhållanden, att annan därigenom obehörigen beredes förmån vid beslut om inkomstskatt eller vinner befrielse från kupongskatt.*[107]

Utifrån detta kan man identifiera fyra rekvisit: (1) en utdelningsberättigad, (2) innehar aktier åt annan, (3) så att denne beredes förmån vid beslut om inkomstskatt eller befrielse från kupongskatt, (4) på ett obehörigt sätt.

Till skillnad från skatteflyktslagen riktar sig bulvanregeln inte primärt mot den som gynnas av skatteförmånen, utan mot mellanhanden.[108] I SOU 1999:79 betonades att regeln särskilt avser situationer där ett svenskt subjekt uppträder som formell mottagare av utdelning för en begränsat skattskyldigs räkning, som annars hade varit kupongskattepliktig.[109] I sådana fall kan kupongskatt tas ut även av det svenska subjektet, trots att de normalt är undantaget från kupongskatt. När kupongskatten tillämpas på obegränsat skattskyldiga medför konstruktionen en avsiktlig dubbelbeskattning, utdelningen beskattas både med kupongskatt och enligt IL. Den dubbla beskattningen är således medvetet utformad för att ha en avskräckande effekt och därigenom förhindra att bulvanupplägg används för att kringgå kupongskattesystemet.[110]

4.1.3 Tillämpning av regeln

Som tidigare konstaterats är bulvanregeln sparsamt behandlad i praxis och regelns praktiska räckvidd bestäms i hög grad av hur dess rekvisit ska förstås. Regeln betraktas ofta som oklar till sin ordalydelse och det är därmed inte helt enkelt att beskriva de fall av kringgående som kan tänkas träffas.[111] De främsta tolkningsproblemen uppstår i anslutning till rekvisiten

[106] SOU 1999:79. s. 179.
[107] 4 § 3 st KupL.
[108] SOU 1999:79, s. 55.
[109] SOU 1999:79, s. 179 f.
[110] A.bet. s. 55 och 183.
[111] A.bet. s. 179.

utdelningsberättigad, att någon bereds förmån och i uttrycket obehörigen. Därav följer nedan en genomgång av dessa rekvisit.

Användningen av begreppet *utdelningsberättigad* vållar en del tolkningsproblem. För att bestämmelsen ska få någon faktisk verkan i fråga om utdelning från avstämningsbolag måste det antas att lagstiftaren avsett den person som är registrerad som aktieägare vid utdelningstidpunkten, även om denne inte är den verkliga ägaren.[112] KupL definierar visserligen utdelningsberättigad som den som har rätt att lyfta utdelningen för egen del, men enligt förarbetena motsvaras det i normalfallet av den som är införd i aktieboken på avstämningsdagen. Samtidigt gjordes i samma förarbeten gällande att införingen i aktieboken endast skapar en presumtion om skattskyldighet.[113] Därmed uppstår en inkonsekvens, och begreppet utdelningsberättigad måste antas kunna ha olika betydelser i olika delar av 4 § KupL. För bulvanregeln måste det tolkas formellt, annars skulle bestämmelsen urholkas, eftersom den verklige ägaren inte kan skapa en obehörig förmån åt sig själv genom att ta emot en utdelning han redan har rätt till. Men i andra sammanhang i samma paragraf tillåts en materiell syn på äganderätten.[114]

Ett ytterligare tolkningsproblem uppstår i anslutning till rekvisitet att någon annan ska beredas en förmån vid inkomstbeskattningen eller genom befrielse från kupongskatt. En situation som illustrerar svårigheten är om det framkommer att den formelle mottagaren av utdelningen innehar aktierna som bulvan för en annan person, och att den verkliga ägaren faktiskt beskattas för utdelningen. I ett sådant fall kan det hävdas att någon skatteförmån inte uppkommit för den verklige ägaren, eftersom beskattning trots allt har skett. Om ingen förmån kan anses ha uppstått faller därmed en av förutsättningarna för att påföra bulvanen kupongskatt bort. Bedömningen förutsätter dock att bulvanen inte samtidigt betraktas som utdelningsberättigad i kupongskatterättslig mening. Om bulvanen anses vara den utdelningsberättigade enligt lagens definition förändras förutsättningarna, eftersom mottagandet av utdelningen då får skattemässig betydelse oavsett om den verklige ägaren beskattas i efterhand.[115]

[112] A.bet. s. 180.
[113] Se avsnitt 3.4.3.
[114] SOU 1999:79, s. 180.
[115] A.st.

Slutligen är rekvisitet *obehörigen* det mest normativt laddade och svårfångade. Det ger uttryck för att inte varje skatteförmån omfattas, utan endast sådana som kan anses strida mot bestämmelsens ändamål. Utredarna i SOU:n påpekade att svårigheten att precisera vad som är obehörigt liknar problematiken vid tillämpning av skatteflyktslagens rekvisit om att ett förfarande ska anses strida mot lagstiftningens syfte.[116] Som framhållits i utredningen är det i sig svårt att fastställa innebörden av begreppet obehörigen. Skatteflyktsförfaranden kännetecknas ofta av att den skattskyldige genomför flera rättshandlingar som var för sig framstår som civilrättsligt hållbara. När de emellertid ses i kombination kan de leda till skatteförmåner som framstår som klart obehöriga. Ett utmärkande drag är att skatteförmånen varit det styrande eller övervägande skälet för transaktionerna, medan andra affärsmässiga överväganden antingen varit frånvarande eller avtalats bort. Resultatet kan bli att transaktionerna i praktiken inte har någon annan effekt än att skapa en skatteeffekt. Ett ytterligare kännetecken som ofta återkommer är medverkan från utomstående aktörer, vilka kan ha kompenserats för att delta i upplägget. Det bidrar till bilden av att upplägget är konstruerat enbart för att uppnå en skattefördel och inte för att fylla ett affärsmässigt syfte. Att avgöra om en skatteförmån är obehörig är därför inte enkelt. Vid kringgående av särskild utdelningsskatt anses dock en skatteförmån typiskt sett vara obehörig när den uppkommer genom på förhand uppgjorda transaktioner där den affärsmässiga risken har eliminerats genom avtal.[117]

4.1.4 Rättsfall

Vid tidpunkten för SOU:ns publicering fanns det, som ovan redogjorts för, inga domstolsavgöranden som behandlade bulvanregeln. Även om regeln fortfarande är sparsamt behandlad i praxis, har det därefter tillkommit ett begränsat antal avgöranden som berör frågan. Inget av dessa mål har prövats i högsta instans och de saknar därmed prejudikatvärde. Trots det ger avgörandena viss vägledning beträffande hur bulvanregeln har tillämpats i praktiken. I det följande kommer därför de mest uppmärksammade avgörandena att behandlas, två avgöranden från kammarrätten samt ett förhandsbesked från SRN.

Ett av de få rättsfall där bulvanregeln prövats i praktiken är det så kallade Carnegie-målet.[118] Målet rörde Carnegie Investment Bank AB, nedan Carnegie, som kort före avstämningsdagen

[116] SOU 1999:79, s. 180 f.
[117] A.bet. s. 182.
[118] Mål nr 575-05.

hade lånat aktier från det tyska bolaget Morgan Stanley Trading GmbH & Co. K.G. Aktierna registrerades hos Carnegie, som tog emot utdelningen, varefter aktierna återfördes till långivaren tillsammans med en ersättning motsvarande utdelningen. Carnegie gjorde gällande att transaktionen var affärsmässig, civilrättsligt giltig och ekonomiskt motiverad, och att syftet bakom aktielånet saknade relevans för kupongskatterätten. Bolaget hänvisade bland annat till EU-domstolens praxis,[119] och till en vetenskaplig studie av professor Bertil Wiman och docent Anders Hultqvist, beställd av Fondhandlarföreningen, där bulvanregelns konstruktion kritiserades. Författarna hävdade att aktielån normalt inte innebär ett bulvanförhållande och att en tillämpning av bulvanregeln i sådana situationer riskerar att strida mot EU-rätten.[120]

Kammarrätten avfärdade denna argumentation. Domstolen slog fast att Carnegie ”[...] får anses ha innehaft aktierna under sådana förhållanden att den utländske långivaren obehörigen blivit befriad från att betala kupongskatt” och att transaktionen saknade affärsmässigt syfte utöver att åstadkomma skatteeffekter. Med hänvisning till den faktiska utformningen av upplägget ansåg domstolen att bolagen varit medvetna om de skattemässiga konsekvenserna och att det saknades indicier på att upplägget hade några reella kommersiella motiv. Bulvanregeln bedömdes därför vara tillämplig på transaktionen, vilket medförde att Carnegie skulle påföras kupongskatt med 30 procent.[121]

Kammarrätten behandlade även Carnegies invändningar om EU-rättsliga hinder. Domstolen konstaterade att medlemsstaterna har rätt att vidta åtgärder för att förhindra skatteflykt enligt artikel 58 EG och fann därför att bulvanregeln inte stod i strid med den fria rörligheten för kapital i detta fall.[122] Inget tydde på att transaktionen haft något annat syfte än att befria den tyska långivaren från kupongskatt, och därmed ansågs tillämpningen proportionerlig.[123] Domen överklagades senare till HFD men beviljades inte prövningstillstånd.[124]

Ett ytterligare avgörande av betydelse är det så kallade Kinnevik-målet.[125] Målet gällde om Investment AB Kinnevik kunde betraktas som bulvan för säljarna, Sapere Aude Trust och Jan

[119] Mål C-265/04.
[120] Hänvisning gjordes till artiklarna 49 och 56 EG-fördraget, vilket motsvarar nuvarande artikel 56 och 63 i FEUF.
[121] Mål 575-05.
[122] Artikel 58 är nuvarande artikel 65 FEUF.
[123] Mål 575-05.
[124] HFD:s beslut den 14 februari 2017, mål nr 867-16.
[125] Mål nr 247-15.

Stenbecks dödsbo, i samband med att Kinnevik förvärvade aktier i Emesco AB. Transaktionen genomfördes som ett kvalificerat andelsbyte, där säljarna erhöll A-aktier i Kinnevik och kontanter som vederlag. Skatteverket anförde att syftet med transaktionen var att säljarna skulle bli direktägare av A-aktierna i Kinnevik, vilket normalt utlöser kupongskatt. Genom det aktuella upplägget hade säljarna emellertid erhållit en värdeöverföring utan svensk beskattning, vilket enligt Skatteverket innebar ett kringgående av KupL. Kinnevik invände att upplägget var affärsmässigt motiverat och skedde i enlighet med reglerna för kvalificerat andelsbyte. Kammarrätten godtog det resonemanget och fann att transaktionen medförde verkliga förändringar i ägarstrukturen och inte kunde ses som ett konstlat upplägg. Skatteverket hade därför inte visat att säljarna obehörigen vunnit befrielse från kupongskatt, och bulvanregeln ansågs därför inte tillämplig.[126]

Slutligen kan nämnas det förhandsbesked som meddelades av SRN i mars 2017.[127] Fortsättningsvis benämns förhandsbeskedet som Malta-fallet. Fallet rörde en fysisk person, AA, som i april 2016 överlät samtliga aktier i två svenska bolag till sitt maltabaserade holdingbolag Strix Limited. Strix Limiteds verksamhet bestod i att äga och förvalta aktierna i de svenska dotterbolagen samt förvalta den överskottslikviditet som genererades genom framtida utdelningar. En del av utdelningarna skulle delas ut vidare till AA. Kapitalförvaltningen skulle inte utföras av bolaget självt utan av en bank i Luxemburg genom ett diskretionärt förvaltningsuppdrag. Sedan den 1 januari 2017 var AA bosatt i Portugal. Trots det var han fortsatt obegränsat skattskyldig i Sverige, samtidigt som han inte skulle beskattas för utdelningar från Strix Limited vare sig i Portugal eller Sverige på grund av gällande skatteavtal och portugisiska skatteregler. I samband med omstruktureringen ansökte Strix Limited om förhandsbesked för att få klarhet i om bulvanregeln kunde komma att aktualiseras vid framtida utdelningar från de svenska bolagen.

SRN fann att Strix Limiteds innehav i de svenska dotterbolagen var av långsiktig karaktär och att bolaget, trots att det kunde komma att vidare utdela en del av utdelningarna till AA, inte uppträdde på ett sätt som motsvarade vad som normalt avses med ett bulvanförhållande. Nämnden bedömde därför att bulvanregeln inte var tillämplig på det aktuella arrangemanget.[128]

[126] A.st.
[127] Dnr 36-16/D.
[128] A.st.

Senare samma år avvisades förhandsbeskedet av HFD eftersom domstolen ansåg att underlaget var alltför bristfälligt för att kunna ligga till grund för ett förhandsbesked. Det resulterade i att avgörandet inte gav någon vägledning eller tillämpning i fortsatt rättstillämpning, och att SRN:s avgörande undanröjdes. Dock bör noteras att HFD i beslutsmotivingen framhöll att ”Enligt Högsta förvaltningsdomstolen är omständigheterna i målet sådana att det inte kan uteslutas att fråga är om en sådan situation som artikel 1.2 i direktivet är avsedd att träffa och att utdelningarna till Strix Limited därmed i och för sig kan omfattas av bulvanregeln”.[129] I Ds 2020:10 konstaterades att SRN:s bedömning tydliggör flera av bulvanregelns svagheter och att trots det att avgörandet är undanröjt så förtjänas de brister som SRN anmärkte på bulvanregeln att tas på allvar.[130]

4.1.5 Moder- och dotterbolagsdirektivet

EU-rätten tillhandahåller två kompletterande mekanismer för att motverka missbruk av de skatteförmåner som följer av moder- och dotterbolagsdirektivet. Dels har EU-domstolen genom sin praxis utvecklat en allmän missbruksprincip, som har sitt ursprung i unionsrättens primärrätt. Enligt principen kan enskilda inte åberopa EU-rättsliga regler i syfte att erhålla förmåner som uppnåtts genom konstlade eller missbrukande arrangemang. Principen är generellt tillämplig och förutsätter inte att den uttryckligen har införlivats i nationell rätt för att få genomslag. Att missbruksprincipen vilar på primärrättslig grund innebär samtidigt att medlemsstaternas möjligheter att vägra EU-rättsliga förmåner är begränsade av unionsrättens grundläggande friheter. Åtgärder som syftar till att förhindra missbruk får därför endast vidtas i den mån de är proportionerliga och kan motivera en inskränkning av fördragsfriheterna. Därutöver innehåller moder- och dotterbolagsdirektivet sedan ändringsdirektivet en uttrycklig anti-missbruksbestämmelse, vilken anger de närmare förutsättningarna för när direktivets skatteförmåner ska vägras vid icke-genuina arrangemang.[131]

Bulvanregeln i KupL utgör i svensk rätt den nationella bestämmelse som uppfyller ändringsdirektivets krav på att motverka missbruk av den källskattebefrielse som följer av

[129] HFD:s beslut den 19 oktober 2017, mål nr 1845-17.
[130] Ds 2020:10, s. 282 f.
[131] Kalén, E., s. 518 som hänvisar vidare till mål C-212/97, Centros, p. 24; de förenade målen C-116/16 och C-117/16, T Danmark och Y Denmark Asp, p. 70 (se även Terra & Wattel m.fl., *European Tax Law: General Topics and Direct Taxation*, Volume 1, uppl. 8, s. 232 och 234; von Bahr, *Skatteflykt i EG-rättslig belysning*, Skattenytt 2007, s. 649).

moder- och dotterbolagsdirektivet.[132] Bestämmelsen fanns redan i svensk rätt innan implementeringen av ändringsdirektivet och regeringen menade att den befintliga regeln motsvarade de krav som ställdes i direktivet. Regeringen formulerade sig på följande sätt: ”[...] det knappast går att föreställa sig något annat sätt att kringgå skyldigheten att betala kupongskatt än att någon (bulvanen) vid utdelningstillfället håller aktier åt den person som skulle ha varit skattskyldig om kringgåendet inte genomförts. Bulvanregeln får därmed anses omfatta alla de kringgåendesituationer som skatteflyktsbestämmelsen i direktivet avser att träffa”.[133]

Syftet med ändringsdirektivet var att säkerställa en minimistandard för att motverka skatteflykt kopplad till de skattefördelar som direktivet medger.[134] I samband med OECD:s BEPS-projekt ökade fokus på att förhindra aggressiv skatteplanering, och EU införde därför en harmoniserad anti-missbruksbestämmelse för att förhindra att direktivets skatteförmåner utnyttjades genom konstgjorda arrangemang.[135] Anti-missbruksbestämmelsen i ändringsdirektivet innebär att medlemsstaterna inte ska bevilja direktivets förmåner när ett arrangemang, eller en uppsättning arrangemang, har det huvudsakliga eller ett av de huvudsakliga syftena att uppnå en skattefördel som motverkar direktivets mål. Vidare ska ett arrangemang anses icke-genuint i den mån det inte genomförts av giltiga kommersiella skäl som återspeglar den ekonomiska verkligheten.[136] Bestämmelsen utgör uttryckligen en minimireglering, vilket innebär att medlemsstaterna står fritt att införa strängare antimissbruksregler nationellt.[137] Utifrån detta kan urskiljas fyra kumulativa kriterier: (1) det ska röra sig om ett arrangemang, eller en uppsättning arrangemang, (2) med huvudsyftet, eller ett av huvudsyftena, att nå en skattefördel, (3) som motsätter målet eller syftet med direktivet, (4) genom ett inte genuint arrangemang, dvs. utan giltiga kommersiella skäl som återspeglar den ekonomisk verkligheten.[138]

I svensk rätt implementerades ändringsdirektivet år 2016.[139] Samtidigt infördes också 4 a § KupL, som klargör att bulvanregeln kan tillämpas även när utdelningen i och för sig omfattas

[132] Kalén, s. 515 som hänvisar till prop. 2015/16:14, *Begränsad skattefrihet för utdelning och nya bestämmelser mot skatteflykt i fråga om kupongskatt*.
[133] Prop. 2015/16:14, s. 33.
[134] Kalén, s. 516 f. som hänvisar till prop. 2015/16:14.
[135] Brokelind, C., *Legal Issues in Respect of the Changes to the Parent-Subsidiary Directive as a FollowUp of the BEPS Project*, Intertax vol. 43 Issue 12, 2015, s. 819.
[136] Rådets direktiv 2015/121/EU, artikel 1.
[137] Frågan är dock mer komplex, se vidare avsnitt 4.3.
[138] Rådets direktiv 2015/121/EU, artikel 1.
[139] Genom prop. 2015/16:14.

av undantag från kupongskatt, men avsikten var inte att utvidga bulvanregelns materiella räckvidd.[140]

Som tidigare anförts är bulvanregeln kritiserad för att inte vara tillräckligt klar, något som också ger upphov till tolkningsproblem vid dess tillämpning. Många kritiker har anfört att regeln knappast träffar alla de situationer som anti-missbruksbestämelsen i ändringsdirektivet är avsedd att träffa. Bland kritiken finns uppfattningen att bulvanregeln specifikt avser att träffa undandraganden som innefattar bulvanförhållanden, medan anti-missbruksbestämelsen är mer generellt utformad.[141]

4.2 En potentiell utvidgning av skatteflyktslagen

Den osäkerhet som präglar bulvanregelns räckvidd har i den rättsliga diskussionen aktualiserat frågan om alternativa sätt att motverka kringgående av kupongskatt.[142] Det har lett till att det vid flera tillfällen lyfts förslag om att skatteflyktslagen i stället borde göras tillämplig i källskattesammanhang, och därigenom ersätta bulvanregeln som svensk ordning för att uppfylla ändringsdirektivets krav. Sådana förslag har bland annat framförts i Ds 2020:10 och i utkast till lagrådsremiss år 2022, där lagstiftaren övervägt att låta skatteflyktslagen komplettera eller ersätta bulvanregeln i syfte att förstärka det svenska skyddet mot kringgående.

Det konstaterades i Ds 2020:10 att bulvanregeln i sin nuvarande utformning inte ger ett tillräckligt effektivt skydd mot missbruk av moder-och dotterbolagsdirektivet. Bedömningen var att bestämmelsen vare sig i teori eller praktik uppfyller vad som krävs för en väl fungerande och rättssäker källskatt på utdelning. En viktig utgångspunkt för förslaget var det tidigare nämnda Malta-fallet, där SRN bedömde att bulvanregeln inte var tillämplig trots att arrangemanget utgjorde ett typiskt exempel på den typ av konstruktion som direktivets anti-missbruksregel avser att träffa. I promemorian framhölls att allt tydde på att syftet med arrangemanget var att skapa en gränsöverskridande bolagsstruktur för att kraftigt minska den

[140] Prop. 2015/16:14, s. 35 ff.
[141] Kalén, s. 515 f. som hänvisar till Bertlin, J., Isaksson, N., *Skatterättsnämnden tolkar bulvanregeln – i ljuset av den nya skatteflyktsbestämmelsen i EU:s moder- och dotterbolagsdirektiv*, Skattenytt, 2017, s. 534; Fritz, M., *Förbudet mot rättsmissbruk i EU-rätten: En förändrad avvägning mellan rättssäkerhet och rättvisa i den svenska skatterätten*, s. 358 f.; Kleist, D., *Implementering av nya skatteflyktsbestämmelser i moder-dotterbolagsdirektivet – regeringen lägger fram reviderat förslags*, SvSkT, 2015:8, s. 671 och 673; Ds 2020:10 s. 282; prop. 2015/16:14 s. 33.
[142] Se avsnitt 4.1.

samlade beskattningen. Genom att placera moderbolaget på Malta kunde utdelningar från svenska bolag föras vidare till Portugal utan någon källskatt alls. Enligt utredarna i promemorian resulterade upplägget i ett skatteuttag som var betydligt lägre än vad lagstiftningen avsett, särskilt då utdelningen annars sannolikt skulle ha beskattats inom 3:12-systemet. Även om HFD avvisade förhandsbeskedet uttalade domstolen att det inte kunde uteslutas att situationen omfattades av direktivets skatteflyktsbestämmelse, och därmed i och för sig även av bulvanregeln, men rättsläget bedömdes som mycket oklart. I promemorian gjordes därför bedömningen att en ny reglering måste utformas så att just den typen av kringgående mer effektivt kan motverkas framöver, oberoende av hur Malta-fallet skulle ha bedömts enligt då gällande rätt.[143]

I promemorian analyserades tre möjliga sätt att genomföra direktivets skatteflyktsregel i svensk rätt efter att bulvanregeln slopats: (1) Införa en särskild skatteflyktsbestämmelse direkt i den nya källskattelagen. Alternativet avvisades eftersom erfarenheterna av bulvanregeln visat att en särskild generell bestämmelse i den materiella lagen inte fungerat särskilt väl. Det skulle dessutom vara oklart vem som ska initiera en tillämpning av regeln när skatteavdraget är delegerat. (2) Införa en ny, särskild bestämmelse i skatteflyktslagen som speglar direktivets regel. Även det alternativet avvisades. Man ansåg att skatteflyktslagen är generellt utformad och inte bör kompletteras med särskilda regler för en specifik skatt. Dessutom finns en risk för att två parallella bestämmelser med liknande innehåll utvecklas olika i praxis. (3) Låta den befintliga skatteflyktslagen omfatta även källskatt på utdelning. Det sistnämnda alternativet bedömdes som mest ändamålsenligt.[144]

4.3 I vilken utsträckning ger bulvanregeln och eventuellt skatteflyktslagen ett effektivt skydd mot dividend stripping?

4.3.1 Bulvanregeln som effektiv skyddsregel

Som konstaterades inledningsvis i kapitelet har bulvanregeln tillkommit för att motverka kringgående av kupongskatt, bland annat genom användningen av mellanmän som agerar för någon annans räkning.[145] Vid en första anblick kan dividend stripping framstå som ett typiskt

[143] Ds 2020:10, s. 283 ff.
[144] A.st.
[145] Se avsnitt 4.1.

exempel på den typ av missbruk som regeln avser att träffa. Frågan är därför i vilken utsträckning bulvanregeln faktiskt ger ett effektivt skydd mot sådana upplägg.

Av rättsutvecklingen framgår att regeln historiskt haft ett mycket begränsat praktiskt genomslag och i huvudsak fungerat preventivt. Det mönstret består även efter ”implementeringen” av moder- och dotterbolagsdirektivets anti-missbruksbestämmelse.[146] Att det finns få avgöranden rörande bulvanregeln kan tolkas på två olika sätt. Å ena sidan kan frånvaron av praxis indikera att regeln haft en faktisk preventiv effekt. Aktörer som övervägt att använda bulvanupplägg kan ha avstått just på grund av osäkerheten kring regelns tillämpning och den potentiella risken för dubbelbeskattning. Den osäkerheten kan i sig ha verkat avskräckande och därmed uppfyllt lagstiftarens ursprungliga syfte att förebygga missbruk snarare än att regelmässigt tillämpas i domstol.[147] Å andra sidan kan det begränsade antalet avgöranden också tyda på att regeln i praktiken inte är tillräckligt effektiv för att upptäcka och omfatta kringgåenden. Eftersom det finns uppgifter om att cum-cum-upplägg fortfarande förekommer i Sverige i en inte obetydlig omfattning,[148] talar det nog för att den preventiva effekten inte är fullständig.

För att närmare belysa regelns faktiska räckvidd och hur domstolarna tolkat regeln är det därför relevant att övergå till en analys av praxis. Särskilt betydelsefullt är Carnegie-målet, där domstolen faktiskt fann förutsättningar att tillämpa bulvanregeln och då i ett förhållandevis renodlat och kortsiktigt aktielåneupplägg där arrangemangets enda reella funktion var att undvika kupongskatt. I det fallet framstod Carnegie som en typisk bulvan, eftersom bolaget endast tillfälligt stod som formell ägare till aktierna och omedelbart efter utdelningen återförde dem till den utländska långivaren tillsammans med en ersättning motsvarande utdelningen. Domstolen betonade att transaktionen saknade affärsmässigt innehåll och att den ekonomiska risken var eliminerad genom avtal, vilket tydde på att syftet uteslutande var att uppnå en skattemässig fördel.[149] Carnegie-målet torde vara ett typexempel på de kringgåenden som avses med regeln.

Vid en jämförelse med Kinnevik-målet och Malta-fallet belyses samtidigt bulvanregelns begränsningar i mer komplexa och långsiktiga strukturer. I Kinnevik-målet betonade

[146] Det bör noteras att bulvanregeln redan fanns före implementeringen av direktivets anti-missbruksbestämmelse. Se avsnitt 4.1.5 där detta förklaras.
[147] Se avsnitt 4.1.1.
[148] Se avsnitt 2.3.
[149] Se avsnitt 4.1.4.

kammarrätten att aktieinnehavet var av mer varaktig karaktär och att transaktionen medförde faktiska förändringar i ägarstrukturen. Domstolen fann att det fanns affärsmässiga och strukturella syften utöver eventuella skatteeffekter, vilket gjorde att arrangemanget inte kunde betraktas som ett obehörigt kringgående.[150] I Malta-fallet ansåg SRN att situationen inte utgjorde ett typiskt bulvanförhållande i den mening som bulvanregeln avser att träffa, eftersom det maltesiska bolaget formellt och långsiktigt ägde aktierna. Samtidigt noterade HFD att omständigheterna ändå kunde omfattas av moder- och dotterbolagsdirektivets missbruksregel, vilket antyder att Sverige inte implementerat ändringsdirektivet på ett korrekt sätt.[151] En fråga som aktualiseras i samband med förhandsbeskedet är hur långt skyldigheten att tillämpa direktivkonform tolkning egentligen sträcker sig. Enligt EU-domstolens praxis är nationella domstolar skyldiga att, så långt det är möjligt, tolka nationell rätt mot bakgrund av direktivets ordalydelse och syfte för att uppnå dess mål. Skyldigheten gäller dock endast i den mån den nationella bestämmelsen är öppen för tolkning inom ramen för sin ordalydelse.[152] Bertlin och Isaksson framhöll att en direktivkonform tolkning inte kan drivas så långt att den står i strid med lagens ordalydelse eller med legalitetsprincipens föreskriftskrav, som är särskilt strikt inom skatterätten. En sådan extensiv tolkning skulle innebära att domstolen i praktiken skapar ny rätt snarare än tolkar gällande rätt. Därtill måste hänsyn tas till rättssäkerhet och andra allmänna rättsprinciper, vilket innebär att en för den enskilde betungande bestämmelse inte får ges en mer långtgående innebörd genom direktivkonform tolkning än vad som annars skulle följa av nationell rätt.[153] Sammantaget visar fallet att bulvanregeln i praktiken endast träffar ett begränsat segment av missbruk, tydligt konstlade och kortsiktiga upplägg, medan mer komplexa och långsiktiga strukturer riskerar att falla utanför dess tillämpningsområde.

Mot denna bakgrund framstår bulvanregeln som ett trubbigt och i viss mån otidsenligt instrument i förhållande till moderna former av kringgåenden av kupongskatt, som ofta genomförs genom mer sofistikerade och flerstegsbaserade strukturer.[154] Ett klassiskt cum-cum-upplägg uppvisar dock stora likheter med omständigheterna i Carnegie-målet, där ett kortsiktigt aktielån användes för att tillfälligt flytta ägandet kring utdelningstidpunkten.

[150] Se avsnitt 4.1.4.
[151] Se avsnitt 4.1.4.
[152] Bertlin, Isaksson, s. 533 som hänvisar till Kolpinghuis Nijmegen BV, C 80/86, EU:C:1987:431; Bernitz, U., och Kellgren, J., *Europarättens grunder*, 2 uppl., Norstedts Juridik, Stockholm 2002, s. 96.
[153] A.st.
[154] Se kapitel 2.

Samtidigt visar dagens praxis att bulvanregelns rekvisit är så pass snäva att även små skillnader i omständigheterna kan medföra att ett liknande kringgående inte omfattas av bestämmelsen. Även ur ett dividend-stripping-perspektiv finns det därför skäl att ifrågasätta regelns faktiska effektivitet. Resonemanget är förenligt med bedömningarna i Ds 2020:10, där det framhålls att Carnegie-målet visserligen klargjorde att kupongskatt kan tas ut med stöd av bulvanregeln under just de omständigheterna, men att rättsläget förblir oklart när förutsättningarna avviker.[155]

4.3.2 Skatteflyktslagens eventuella tillämpning

I kontrast härtill uppkommer frågan om en förflyttning av bulvanregeln från KupL till skatteflyktslagen skulle resultera i ett effektivare skydd. Förslaget innebär att skatteflyktslagen skulle omfatta även källskatt på utdelning och därmed ersätta bulvanregeln som det centrala verktyget mot missbruk. Direktivet och skatteflyktslagen bygger båda på en bedömning av transaktionernas syfte samt en helhetsbedömning av alla relevanta rättshandlingar.[156] Finansdepartementet har dessutom tidigare uttalat att skatteflyktslagen redan i sin nuvarande form täcker direktivets tillämpningsområde. Genom att låta skatteflyktslagen omfatta även källskatt behålls en enhetlig struktur, och tillämpningen kan direkt bygga på befintlig praxis.[157]

Härav framhölls av Finansdepartement flera skäl till varför skatteflyktslagen bör utvidgas till att omfatta även källskatt på utdelning. En central fördel som presenterades var den ökade rättssäkerhet som följer av skatteflyktslagens processuella ordning; det är Skatteverket som måste ta initiativ till tillämpning genom att hänskjuta frågan till förvaltningsrätten, vilket tydliggör bevisbördan och minskar risken för godtycklig tillämpning. Vidare antas en sådan ordning ha en preventiv effekt, eftersom möjligheten att tillämpa skatteflyktslagen även i källskattesammanhang förväntas avskräcka från kringgåenden. Promemorian framhöll också att en utvidgad tillämpning ligger väl i linje med EU-rättens krav, eftersom bedömningen av syfte och genuinitet enligt ändringsdirektivets anti-missbruksregel utan svårighet kan inordnas i skatteflyktslagens fjärde rekvisit om att ett förfarande ska anses strida mot lagstiftningens syfte. Slutligen betonades lagens breda räckvidd; den begränsas inte till den typ av formella bulvanrelationer som krävs för tillämpning av bulvanregeln och även

[155] Ds 2020:10, s. 290.
[156] A.bet. s. 285.
[157] A.st.

understryks att den ekonomiska verkligheten ska ges företräde framför transaktionernas rättsliga form, i linje med direktivets preambel.[158]

Samtidigt är det inte oproblematiskt att ersätta bulvanregeln med skatteflyktslagen. En av de främsta anledningarna till att en sådan förändring övervägs är att säkerställa en mer korrekt implementering av ändringsdirektivets anti-missbruksbestämmelse. Det måste därför undersökas i vilken utsträckning skatteflyktslagens generalklausul faktiskt överensstämmer med direktivets krav. I den bedömningen måste även hänsyn tas till EU:s primärrätt, särskilt den fria rörligheten för kapital, eftersom en alltför extensiv tillämpning av skatteflyktslagen riskerar att stå i konflikt med dessa grundläggande friheter. Kalén har i en artikel i SvSkT diskuterat den problematiken och redogjort för en jämförelse mellan skatteflyktslagen och EU-rättens missbruksregler där flera skillnader framträdde. En första skillnad avser terminologin. Skatteflyktslagen använder begreppet rättshandling som ingår i ett förfarande, medan EU-rätten talar om icke-genuina arrangemang eller rent konstlade upplägg.[159] Regeringen har vid genomförandet av ändringsdirektivet anfört att dessa begrepp får anses motsvara varandra,[160] men det kan enligt Kalén ifrågasättas eftersom det aldrig närmare har utretts om den svenska gränsdragningen mellan tillåten skatteplanering och skatteflykt sammanfaller med den EU-rättsliga.[161]

En andra skillnad är att skatteflyktslagen saknar ett uttryckligt rekvisit om giltiga kommersiella skäl som återspeglar den ekonomiska verkligheten, vilket utgör en central del av EU-rättens missbruksbedömning. Kalén anförde däremot att avsaknaden av ett sådant rekvisit inte nödvändigtvis innebär att affärsmässiga skäl saknar betydelse i svensk rätt.[162] I förarbetena anförs att affärsmässiga motiv som väger tyngre än syftet att uppnå en skatteförmån medför att skatteflyktslagen inte är tillämplig.[163] Bedömningen ska ske objektivt och med beaktande av samtliga omständigheter i det enskilda fallet,[164] vilket talar för att även ekonomisk verklighet och affärsmässiga intentioner kan beaktas inom ramen för skatteflyktslagen.[165]

---

[158] Ds 2020:10, s. 285 f.
[159] Kalén, s. 524 f.
[160] Prop. 2015/16:14, s. 30.
[161] Kalén, s. 524 f.
[162] A.a. s. 525.
[163] SOU 1996:44, *Översyn av skatteflyktslagen: reformerat förhandsbesked : delbetänkande*, s. 135; prop. 1996/97:170, *Reformerad skatteflyktslag*, s. 44.
[164] Prop. 1996/97:170, s. 44.
[165] Kalén, s. 525.

En tredje skillnad gäller kravet på syfte. Enligt skatteflyktslagen ska skatteförmånen utgöra det övervägande skälet för förfarandet, medan EU-rätten kräver att det ska vara det huvudsakliga syftet. Med rekvisitet om övervägande skäl avser lagstiftaren att det är tillräckligt att skatteskälet ges större vikt än övriga motiv bakom förfarandet för att skatteflyktslagen ska kunna tillämpas.[166] Enligt Kalén ställer därmed EU-rätten ett högre krav på styrkan i missbruksavsikten, vilket innebär att skatteflyktslagen i det avseendet har ett vidare tillämpningsområde än ändringsdirektivet.[167]

En fjärde skillnad avser kravet på skatteförmånens storlek. Skatteflyktslagen uppställer ett uttryckligt krav på att skatteförmånen ska vara väsentlig för att lagen ska kunna tillämpas, medan EU-rätten inte fäster avgörande vikt vid skatteförmånens storlek. Kalén framhöll å ena sidan att det är svårt att föreställa sig en situation där ett övervägande skäl eller ett huvudsakligt syfte att uppnå en skatteförmån kan anses föreligga när den aktuella skatteförmånen i praktiken är obetydlig. Å andra sidan anför hon att det skapar en osäkerhet kring möjligheten till EU-konform tolkning, eftersom skatteflyktslagen i praktiken kan hindra ingripanden mot missbruk som EU-rätten är avsedda att träffas, om skatteförmånen inte bedöms vara tillräckligt stor.[168]

En femte skillnad är att skatteflyktslagen uttryckligen kräver att den skattskyldige, direkt eller indirekt, har medverkat i förfarandet. Ett motsvarande krav framgår inte tydligt av EU-rätten, och det är ännu oklart i vilken utsträckning även passiva aktieägare kan omfattas av missbruksbedömningen. Även om det finns visst utrymme i svensk rätt att tolka medverkansrekvisitet så att även passiv medverkan omfattas, råder osäkerhet kring möjligheterna till en fullt ut EU-konform tolkning.[169]

Slutligen skiljer sig det objektiva testet. Skatteflyktslagen kräver att förfarandet ska strida mot lagstiftningens syfte, vilket i svensk rätt tolkas restriktivt med stark betoning på lagtextens ordalydelse. Det har i praxis lett till att lagen inte alltid kunnat tillämpas mot uppenbart konstlade upplägg, särskilt i situationer där de kringgångna reglerna är

[166] Jfr prop. 1996/97:170, s. 44.
[167] Kalén, s. 525 f.
[168] A.a. s. 526 f.
[169] A.a. s. 527 f.

detaljreglerade.[170] EU-rätten förbjuder däremot rent konstlade eller icke-genuina arrangemang oavsett rättslig kontext.[171]

När en medlemsstat inför mer långtgående åtgärder mot skatteflykt än vad som följer av sekundärrätten, aktualiseras en prövning av den nationella regelns förenlighet med EU-fördragens grundläggande friheter. I det sammanhanget kan noteras att skatteflyktslagen uppställer, genom rekvisitet att skatteförmånen ska utgöra det övervägande skälet för förfarandet, ett lägre krav för att konstatera missbruk än vad som följer av EU-rätten, där det krävs att det huvudsakliga syftet med upplägget är att uppnå en otillbörlig skatteförmån. Det innebär att skatteflyktslagen potentiellt kan träffa förfaranden som inte utgör missbruk i EU-rättslig mening.[172]

Det aktualiserar frågan om hur en sådan utvidgad tillämpning förhåller sig till den fria rörligheten för kapital. Kupongskatt tas endast ut vid gränsöverskridande utdelningar och aktualiserar därmed denna frihet.[173] En prövning av om tillämpningen av skatteflyktslagen i sammanhanget skulle utgöra en restriktion förutsätter att den gränsöverskridande situationen är objektivt jämförbar med en inhemsk situation och att den leder till en negativ särbehandling.[174] Av EU-domstolens praxis följer att ett utländskt moderbolag som mottar utdelning från ett inhemskt bolag kan befinna sig i en objektivt jämförbar situation med ett inhemskt moderbolag, när medlemsstaten utövar sin beskattningsrätt i båda fallen.[175] Frågan om negativ särbehandling är dock mer svårbedömd. Å ena sidan är skatteflyktslagen generellt tillämplig och kommer kunna aktualiseras både vid kringgående av inkomstskatt i inhemska situationer och vid kringgående av kupongskatt i gränsöverskridande situationer. Det talar för att samma missbruksbedömning i princip skulle kunna göras oavsett om mottagaren är ett svenskt eller ett utländskt bolag. Å andra sidan kan skatteflyktslagens tillämpning påverkas av den rättsliga kontext i vilken den åberopas. På mer detaljerat reglerade områden är sannolikheten generellt lägre att lagen anses tillämplig än på områden som är mindre uttömmande reglerade. Ur ett EU-rättsligt perspektiv är detta av intresse om konsekvensen

[170] Se RÅ 2001 ref. 12; RÅ 2001 ref. 66.
[171] Kalén, s. 528 f. som hänvisar vidare till de förenade målen C-115/16, C-118/16, C-119/16 och C-299/16, Danish BO, p. 109 och 139; von Bahr (2019) s. 777.
[172] Kalén, s. 529 f.
[173] Kalén, s. 530 som hänvisar vidare till mål C-35/98, Verkooijen, p. 28–29 och 35.
[174] Kalén, s. 530 som hänvisar vidare till Terra & Wattel m.fl., *European Tax Law: General Topics and Direct Taxation*, Volume 1, uppl. 8, s. 245.
[175] Kalén, s. 530 som hänvisar vidare till mål C-6/16, Eqiom SAS/Enka, p. 59; de förenade målen C-504/16 och C-613/16, Deister och Juhler, p. 93.

blir att skatteflyktslagen tillämpas på en gränsöverskridande utdelning, medan en motsvarande inhemsk utdelning inte hade angripits med stöd av lagen. En sådan situation kan exempelvis uppstå om ett utländskt moderbolag kupongbeskattas med tillämpning av skatteflyktslagen trots att förfarandet formellt sett inte strider mot KupL, medan ett svenskt moderbolag i motsvarande situation inte hade inkomstbeskattats eftersom förfarandet inte omfattas av ett uttryckligt förbud i IL. I ett sådant fall skulle det utländska bolaget behandlas mindre förmånligt än det svenska, vilket utgör negativ särbehandling och därmed en restriktion av den fria rörligheten för kapital.[176]

Kalén fortsatte sitt resonemang genom att anföra att om en sådan restriktion föreligger aktualiseras frågan om den kan rättfärdigas enligt *rule of reason*-doktrinen.[177] Det följer av Gebhard-testet att den nationella åtgärden måste tillämpas på ett icke-diskriminerande sätt, vara motiverad av ett tvingande allmänintresse, vara ägnad att säkerställa att det eftersträvade målet uppnås och inte gå utöver vad som är nödvändigt för att uppnå det målet, det vill säga vara proportionerlig.[178] Bekämpning av skatteflykt utgör visserligen ett tvingande allmänintresse som under vissa förutsättningar kan motivera inskränkningar av de fria rörligheterna.[179] EU-domstolen har emellertid konsekvent betonat att det endast gäller åtgärder som syftar till att förhindra rent konstlade upplägg som saknar ekonomisk verklighet.[180] Kalén anförde att eftersom skatteflyktslagen, till följd av sitt lägre ställda avsiktsrekvisit, även kan träffa upplägg som inte är rent konstlade i EU-rättslig mening, så framstår utrymmet för rättfärdigande som begränsat.

Att en utvidgning av skatteflyktslagen till källskattesammanhang medför risker som lagstiftaren måste beakta går inte att förneka. Enligt min mening kan Kaléns iakttagelser inte förbises, vare sig när det gäller skatteflyktslagens förenlighet med ändringsdirektivets anti-missbruksbestämmelse eller dess förhållande till den fria rörligheten för kapital. Det innebär att en sådan tillämpning i vissa situationer riskerar att komma i konflikt med unionsrätten. Samtidigt är det svårt att hävda att dessa risker ensamma motiverar att man avstår från att reformera systemet, eftersom den nuvarande ordningen med bulvanregeln

[176] Kalén, s. 531.
[177] A.a. s. 532.
[178] A.st. som hänvisar vidare till mål C-55/94, Gebhard.
[179] Kalén, s. 532 som hänvisar vidare till mål C-6/16, Eqiom SAS/Enka, p. 63; de förenade målen C-504/16 och C-613/16, Deister & Juhler, p. 96.
[180] Kalén, s. 533 som hänvisar vidare till mål C-196/04, Cadbury Schweppes, p. 55; de förenade målen C-116/16 och C-117/16, T Danmark och Y Denmark Asp, p. 97–98.

uppvisar betydande brister. Skatteflyktslagen framstår som ett potentiellt mer ändamålsenligt verktyg, men dess faktiska effektivitet beror på hur väl den kan tillämpas i källskattesammanhang utan att komma i konflikt med grundläggande rättssäkerhets- och EU-rättsliga krav. Lagstiftaren torde därför behöva väga dessa aspekter noggrant och överväga hur rättsutvecklingen bör utformas för att uppnå ett mer effektivt och rättssäkert skydd mot dividend stripping.

Parallellt med diskussionen om det materiella skyddet mot dividend stripping på nationell nivå har frågan om källskattesystemens utformning och funktionalitet uppmärksammats på unionsnivå. I sammanhanget har EU antagit FASTER-direktivet, som syftar till att effektivisera och harmonisera de processuella ramarna för källskattenedsättning och återbetalning. I nästa kapitel analyseras hur direktivet kan komma att påverka rättsläget för dividend stripping.

5 FASTER-direktivet

5.1 Bakgrund och motiv till direktivet

EU-kommissionen presenterade den 19 juni 2023 förslag till rådets direktiv om snabbare och säkrare skattelättnad för överskjutande källskatt,[181] även kallat FASTER.[182] Förslaget utgör ett led i kommissionens bredare arbete för att modernisera EU:s skattereglering, särskilt inom ramen för meddelandet om ett modernt regelverk för företagsbeskattning (COM(2021) 251) och handlingsplanen för att stärka kapitalmarknadsunionen (COM(2020) 590).[183] Direktivet trädde i kraft den 30 januari 2025. Medlemsstaterna ska anta och offentliggöra de nationella bestämmelser som är nödvändiga för att uppfylla direktivets krav senast den 31 december 2028 och bestämmelserna ska tillämpas från och med den 1 januari 2030.[184] Det övergripande syftet är att skapa ett mer rättvist och effektivt beskattningssystem, motverka skattebedrägerier och missbruk samt underlätta gränsöverskridande investeringar inom unionen. Bakgrunden till förslaget är de betydande problem som präglar dagens källskattesystem vid gränsöverskridande investeringar, där bland cum-cum- och cum-ex-upplägg.[185] En investerare som innehar värdepapper i ett annat medlemsland riskerar regelmässigt att bli föremål för dubbelbeskattning, dels genom källskatt i den stat där utdelningen eller räntan uppkommer, dels genom beskattning i hemviststaten. För att motverka sådan dubbelbeskattning har medlemsstaterna ingått ett omfattande nät av skatteavtal som ofta medger reducerad källskatt eller full skattebefrielse.[186] Sådana lättnader kan även följa av nationell lagstiftning. I praktiken beviljas skattelättnader antingen genom direkt nedsättning vid utbetalningen eller genom återbetalning av överskjutande innehållen skatt efter ansökan.[187] Kommissionen konstaterade dock att dessa förfaranden, särskilt återbetalningsförfaranden, i många medlemsstater är ineffektiva, administrativt betungande och tidskrävande. De betydande skillnaderna mellan ländernas system skapar rättsosäkerhet och avskräcker från gränsöverskridande investeringar. Därtill har bristerna i befintliga ordningar bidragit till att möjliggöra omfattande skattebedrägerier och missbruk, vilket

[181] 2022/23:FPM114, s. 2.
[182] ”Faster and safer relief of excess withholding taxes” på engelska och därav förkortningen FASTER.
[183] 2022/23:FPM114, s. 2.
[184] Rådets direktiv (EU) 2025/50, artikel 25.
[185] Rådets direktiv (EU) 2025/50, skäl 1; 2022/23:FPM114, s. 2.
[186] 2022/23:FPM114, s. 2.
[187] Se bl.a. avsnitt 2.2.

ytterligare understryker behovet av en mer enhetlig och säker struktur för källskattehantering inom EU.[188]

Som följd härav tillkännagav kommissionen redan år 2020 sin avsikt att lägga fram ett lagstiftningsinitiativ för att reformera källskatteförfarandena, något som uttryckligen framhölls både i handlingsplanen för rättvis och enkel beskattning (COM(2020) 312) och i handlingsplanen för kapitalmarknadsunionen. Europaparlamentet har också uttryckt ett tydligt stöd för en harmoniserad EU-reglering på området, vilket framgår av flera resolutioner.[189] FASTER-direktivet är därmed resultatet av ett flerårigt politiskt och institutionellt tryck att modernisera, förenkla och säkra källskattesystemet på unionsnivå.[190]

5.2 Centralt innehåll i direktivet

FASTER-direktivet bygger på två huvudkomponenter: (1) medlemsstaternas utfärdande av ett elektroniskt intyg om skatterättslig hemvist, och (2) förfarandet för att bevilja skattelättnad för överskjutande källskatt som kan tas ut av en medlemsstat på utdelning på börsnoterade aktier och, i tillämpliga fall, på ränta på börsnoterade obligationer som betalas till registrerade ägare med skatterättslig hemvist utanför den medlemsstaten.[191] Den senare komponenten delas in i underkomponenter, eller avsnitt som det benämns i direktivet. Första avsnittet berör certifierade mellanhänder. Det andra, rapportering och det tredje, system för skattelättnad.[192] Tillsammans bildar dessa åtgärder en gemensam EU-ram som ska effektivisera källskatteprocessen och samtidigt stärka möjligheterna att upptäcka och motverka skattebegräderier och missbruk.[193]

En av de mest betydande nyheterna i direktivet är införandet av ett EU-gemensamt digitalt intyg om skatterättslig hemvist (electronic Tax Residence Certificate, eTRC). Certifikatet ska

[188] 2022/23:FPM114, s. 2.
[189] Europaparlamentets resolution av den 8 oktober 2020 om den fortsatta utvecklingen av kapitalmarknadsunionen: bättre tillgång till kapitalmarknadsfinansiering, särskilt för små och medelstora företag, och större möjligheter för icke-professionella investerare att delta (2020/2036(INI)), Europeiska unionens officiella tidning, C 395/89; Europaparlamentets resolution av den 10 mars 2022 med rekommendationer till kommissionen om rättvis och enkel beskattning till stöd för återhämtningsstrategin (parlamentets uppföljning av kommissionens handlingsplan från juli och dess 25 initiativ på området mervärdesskatt, företagsbeskattning och personbeskattning) (2020/2254(INL)), Europeiska unionens officiella tidning, C 347/211; Europaparlamentets resolution av den 10 mars 2022 om en europeisk ram för källskatt (2021/2097(INI)), Europeiska unionens officiella tidning, C 347/172.
[190] A.st.
[191] Rådets direktiv (EU) 2025/50, artikel 1.
[192] Rådets direktiv (EU) 2025/50, kap. 3.
[193] 2022/23:FPM114, s. 2.

utfärdas av hemviststaten inom en arbetsdag och vara giltig under minst ett kalenderår. Syftet är att skapa ett standardiserat och snabbt sätt för investerare att styrka sin hemvist vid anspråk på förmåner enligt skatteavtal eller nationell rätt. Ett digitalt och interoperabelt certifikat förväntas reducera den administrativa bördan avsevärt och samtidigt minska utrymmet för manipulation av hemvistuppgifter.[194]

Direktivet etablerar också ett system där finansiella mellanhänder, såsom banker, värdepappersinstitut och depåförande institut, ska kunna certifieras i ett nationellt register. För större institutioner är certifieringen obligatorisk, medan den för mindre aktörer är frivillig, med möjlighet även för mellanhänder etablerade i tredjeland att ansöka om certifiering. Certifierade mellanhänder ska fungera som centrala aktörer i de nya nedsättnings- och återbetalningsförfarandena och ges ansvar för att behandla, vidarebefordra och verifiera uppgifter om investerare och deras transaktioner.[195]

En central komponent i direktivets kontrollstruktur är kravet på att certifierade mellanhänder ska rapportera detaljerad information om utdelningar och räntor till berörda skattemyndigheter. Den systematiska rapporteringen möjliggör tidsnära kontroll av transaktioner och effektiviserar upptäckten av misstänkta upplägg. Ett exempel är situationer där flera ägare kopplas till samma aktie i samband med utdelningsdatum, ett kännetecken för cum-ex-upplägg. Underlåtenhet att rapportera ska omfattas av effektiva, proportionerliga och avskräckande sanktioner.[196]

5.3 Förväntade effekter av FASTER-direktivet

EU-kommissionens konsekvensanalys (SWD/2023/216) visade att de mest betydande effekterna av FASTER-direktivet rör kostnader och anpassningar kopplade till införandet av eTRC samt utvecklingen av gemensamma format och kommunikationskanaler för rapportering från finansiella mellanhänder till nationella skattemyndigheter.[197] Kommissionen uppskattade att förslaget, givet att det genomförs enligt det rekommenderade tillvägagångssättet, kan leda till positiva effekter för investerare på omkring 5,17 miljarder euro årligen. Av detta hänförs cirka 730 miljoner euro till minskade administrativa kostnader,

[194] A.a. s. 3 ff.
[195] A.st.
[196] A.st.
[197] 2022/23:FPM114, s. 4.

bland annat genom reducerad risk för dubbelbeskattning, enklare regelefterlevnad och snabbare återbetalning av överskjutande källskatt. Genom att undanröja långvariga strukturella hinder väntas direktivet också bidra till att underlätta kapitalanskaffning inom EU, vilket är centralt för kapitalmarknadsunionen.[198]

För finansiella mellanhänder förutses initialt betydande kostnader i samband med att de system som krävs för direktivets genomförande etableras. På längre sikt bedöms aktörerna dock gynnas av lägre administrativa kostnader och effektivare processer, med uppskattade besparingar om cirka 13,5 miljoner euro per år, framför allt till följd av digitalisering och standardiserade förfaranden.[199] Skatteförvaltningarna i medlemsstaterna förväntas också dra nytta av direktivet. Genom den utökade rapporteringsskyldigheten får myndigheterna bättre information i ett tidigt skede, vilket möjliggör snabbare och mer träffsäkra kontroller samt minskad risk för missbruk av systemen. På sikt kan det både stärka skatteuppbörden och bidra till en mer konkurrenskraftig marknad.

Nationellt innebär direktivet sannolikt ökade arbetsuppgifter, bland annat för Skatteverket. På längre sikt kan dock de harmoniserade och digitaliserade processerna underlätta myndigheternas hantering och frigöra resurser för mer riskbaserade kontroller.[200]

5.4 Hur kan FASTER-direktivet komma att påverka rättsläget för dividend stripping?

FASTER-direktivet innebär inte införandet av några nya materiella skatteförbud riktade mot dividend stripping som sådant. Direktivets påverkan på rättsläget ska istället förstås som indirekt och strukturell. Genom att reformera de administrativa och processuella förutsättningarna för källskattehantering förändras incitamentsstrukturen för både investerare, finansiella mellanhänder och skattemyndigheter. Det kan i sin tur få betydande konsekvenser för förekomsten av dividend stripping-upplägg, särskilt sådana som bygger på brister i dagens system för nedsättning och återbetalning av källskatt.

En central utgångspunkt är att dividend stripping inte är ett enhetligt fenomen. Cum-ex-upplägg utgör typiskt sett bedrägliga arrangemang där flera aktörer gör anspråk på

[198] A.a. s. 5.
[199] A.st.
[200] A.st.

samma källskatt, ofta med hjälp av bristande kontroll, oklara ägarförhållanden och långsamma återbetalningssystem. Sådana upplägg är i dag inte tillåtna enligt svensk rätt och har i flera medlemsstater mötts av straffrättsliga sanktioner.[201] I det avseendet förändrar FASTER-direktivet inte rättsläget i sak, utan stärker snarare möjligheterna att upptäcka och förebygga redan förbjudna beteenden genom förbättrad informationsdelning och rapportering. Cum-cum-upplägg har däremot en mer svårfångad position. Till skillnad från cum-ex kännetecknas dessa arrangemang inte nödvändigtvis av bedrägligt agerande, utan bygger ofta på formellt giltiga transaktioner där ägandet av aktier tillfälligt flyttas till ett subjekt som omfattas av källskattebefrielse eller reducerad skatt.[202] Sådana upplägg har enligt min uppfattning i stor utsträckning vuxit fram som en reaktion på ineffektiva och administrativt betungande källskatteförfaranden. När nedsättning eller återbetalning av källskatt tar lång tid och innebär betydande administrativa kostnader uppstår incitament för marknadsaktörer att söka alternativa lösningar, även om dessa går runt lagstiftningens intentioner.

FASTER-direktivet kan därmed ses som ett försök att angripa grundorsaken till vissa former av dividend stripping, snarare än dess symptom. Genom införandet av ett standardiserat digitalt intyg om skatterättslig hemvist, snabbare förfaranden för skattelättnad och ett harmoniserat system för rapportering, minskar behovet av mellanhandslösningar vars huvudsakliga funktion är att kringgå långsamma eller osäkra återbetalningsprocesser. Om ett utländskt bolag i praktiken kan erhålla korrekt källskattesats vid utbetalning eller inom kort tid därefter, bör värdet av att tillfälligt överföra aktieägandet till en mellanhand reduceras.

Direktivet kan därmed komma att påverka rättsläget även utan att ändra de materiella reglerna om kupongskatt eller missbruk. I ett system som fungerar effektivt blir det mindre rationellt för företag att anlita mellanhänder och betala ersättning för upplägg som i slutändan endast syftar till att uppnå en skatteposition som de ändå är berättigade till. Ett illustrativt exempel är när ett utländskt bolag, X, innehar aktier i ett svenskt bolag och det tillämpliga skatteavtalet mellan Sverige och bolagets hemviststat medger att X i slutändan inte ska belastas med källskatt på utdelningen. I dagens system kan tidsfördröjningen och osäkerheten i återbetalningsförfarandet göra det kommersiellt rationellt att använda ett cum-cum-upplägg, trots att det medför kostnader och rättslig osäkerhet. Med ett effektivt och förutsebart system

[201] Se avsnitt 2.2.
[202] Se avsnitt 2.3.

för omedelbar eller snabb skattelättnad skulle samma bolag i stället gynnas av att följa det ordinarie regelverket.

FASTER-direktivet kan därmed bidra till en normativ förskjutning i synen på dividend stripping. I stället för att enbart fokusera på repressiva åtgärder mot upplägg som uppfattas som aggressiv skatteplanering, betonas vikten av välfungerande administrativa strukturer som gör korrekt regelefterlevnad till det mest attraktiva alternativet. Det ligger i linje med direktivets övergripande mål att både stärka skatteuppbörden och underlätta gränsöverskridande investeringar.[203] Det ska dock tilläggas att bedömningen av om ett visst arrangemang utgör missbruk även fortsättningsvis kommer att avgöras enligt nationell rätt, genom tillämpning av exempelvis bulvanregeln eller, möjligen framöver, skatteflyktslagen. Direktivets betydelse för rättsläget avseende dividend stripping ligger därför främst i dess indirekta effekter, genom förbättrade informationsflöden, ökad transparens och förändrade incitament för marknadsaktörerna, snarare än i någon materiell omdefiniering av tillåtna eller otillåtna upplägg.

Sammanfattningsvis kan konstateras att införandet av FASTER-direktivet har potential att påtagligt minska incitamenten för vissa former av dividend stripping, särskilt cum-cum-upplägg som drivs av systembrister snarare än av ett uttalat missbruksintresse. På så sätt framstår direktivet som ett komplement till, snarare än en ersättning för, nationella materiella skyddsregler.

[203] Se avsnitt 5.1.

6 Avslutande kommentarer

Syftet med denna uppsats är, som konstaterats inledningsvis, att undersöka i vilken utsträckning det svenska källskattesystemet är tillräckligt rustat för att motverka dividend stripping samt hur rättsläget på området kan komma att påverkas av pågående och framtida rättsutveckling. Analysen har visat att de utmaningar som dividend stripping ger upphov till inte enbart är ett resultat av enskilda rättsreglers utformning, utan i stor utsträckning hänger samman med mer grundläggande strukturella och systemiska frågor.

KupL:s nuvarande konstruktion framstår som svårförenlig med den komplexitet som präglar dagens gränsöverskridande värdepappershandel. Regelverket bygger i stor utsträckning på antaganden om ägande och transaktionsmönster som inte längre fullt ut speglar marknadens funktion, vilket skapar utrymme för upplägg där form och ekonomisk realitet skiljs åt. Det bidrar till rättsosäkerhet och försvårar en konsekvent och förutsebar tillämpning i situationer där ägandet tillfälligt omstruktureras i anslutning till utdelningstillfället.

Det svenska skyddet mot missbruk vilar i huvudsak på bulvanregeln, vilken visserligen kan fånga upp vissa tydligt konstlade upplägg, men som i praktiken har ett begränsat tillämpningsområde. Frågan om skatteflyktslagen kan utgöra ett mer ändamålsenligt alternativ aktualiserar samtidigt svåra avvägningar mellan effektivitet, rättssäkerhet och unionsrättsliga krav. Analysen ger vid handen att även om skatteflyktslagen erbjuder ett mer flexibelt angreppssätt, är dess tillämpning i källskattesammanhang inte oproblematisk och kräver en medveten och återhållsam rättsutveckling.

Mot denna bakgrund framstår FASTER-direktivet som ett uttryck för ett delvis annat angreppssätt på problematiken. Direktivet tar inte sikte på att omdefiniera vad som utgör tillåtna eller otillåtna arrangemang, utan på att förbättra de processuella förutsättningarna för källskattehantering inom EU. Även om direktivet inte löser de materiella frågor som dividend stripping aktualiserar, kan ett mer effektivt och förutsebart system för källskattenedsättning och återbetalning bidra till att minska de incitament som i dag driver vissa upplägg.

Sammantaget visas i uppsatsen att frågan om dividend stripping inte låter sig lösas genom en enskild åtgärd. Ett effektivt skydd förutsätter snarare ett samspel mellan tydliga materiella regler, väl avvägda anti-missbruksinstrument och fungerande administrativa strukturer. I det

avseendet illustrerar dividend stripping de bredare utmaningar som uppstår när nationella skattesystem möter en allt mer integrerad och rörlig kapitalmarknad, en utveckling som ställer höga krav på både lagstiftningens utformning och dess praktiska tillämpning.

Bilaga 1

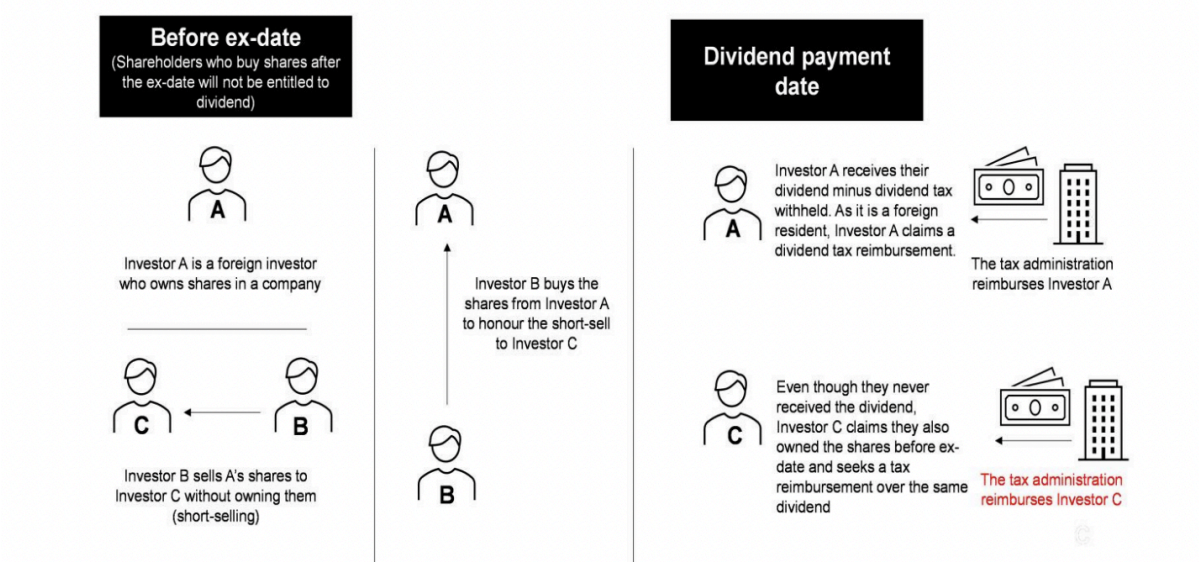

Beskrivning av cum-ex scheman tagen från: OECD (2023), Dividend Tax Fraud: Raising Awareness of Dividend Stripping Schemes, OECD Publishing, Paris.

Bilaga 2

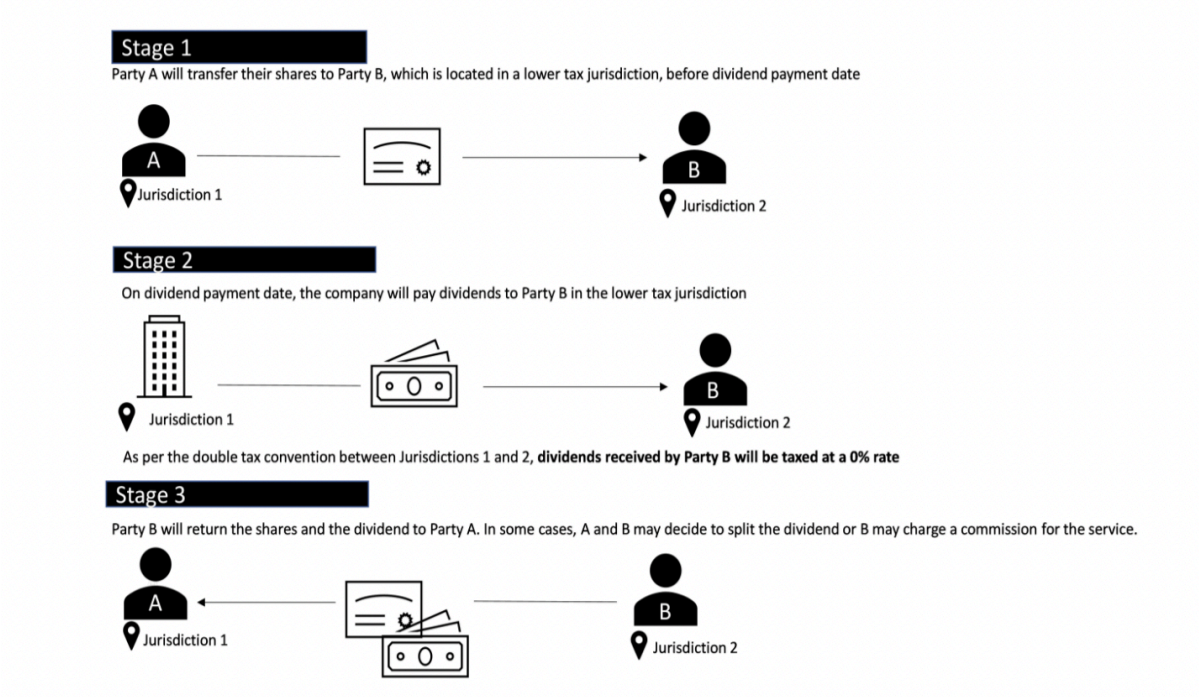

Beskrivning av cum-cum scheman tagen från: OECD (2023), Dividend Tax Fraud: Raising Awareness of Dividend Stripping Schemes, OECD Publishing, Paris.

Källförteckning

Offentligt tryck

Propositioner

Prop. 1970:134, *Kungl. Maj:ts proposition nr 134 år 1970*

Prop. 1996/97:170, *Reformerad skatteflyktslag*

Prop. 2015/16:14, *Begränsad skattefrihet för utdelning och nya bestämmelser mot skatteflykt i fråga om kupongskatt*

Statens offentliga utredningar

SOU 1996:44, *Översyn av skatteflyktslagen: reformerat förhandsbesked: delbetänkande*

SOU 1999:79, *Källskatt på utdelning och royalty till begränsat skattskyldiga*

Departementsserien

Ds 2020:10, *Ny lag om källskatt på utdelning*

Övrigt offentligt material

Utkast till lagrådsremiss, *Ny lag om källskatt på utdelning*, 2022

Regeringskansliets Faktapromemoria 2022/23:FPM114, *Direktiv om snabbare och säkrare skattelättnad för överskjutande källskatt (FASTER)*, COM(2023) 324, 2023-08-11

Skatteverkets promemoria, *Elektronisk inlämning av uppgifter om kupongskatt och möjlighet att förelägga*, Dnr: 8-319974-2025, 2025-10-05

Offentligt tryck från EU

Direktiv

Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/96/EU av den 30 november 2011 om ett gemensamt beskattningssystem för moderbolag och dotterbolag hemmahörande i olika medlemsstater

Rådets direktiv (EU) 2015/121 av den 27 januari 2015 om ändring av direktiv 2011/96/EU om ett gemensamt beskattningssystem för moderbolag och dotterbolag hemmahörande i olika medlemsstater

Rådets direktiv (EU) 2025/50 av den 10 december 2024 om snabbare och säkrare skattelättnad för överskjutande källskatt

Europaparlamentets resolutioner

Europaparlamentets resolution av den 8 oktober 2020 om den fortsatta utvecklingen av kapitalmarknadsunionen: bättre tillgång till kapitalmarknadsfinansiering, särskilt för små och medelstora företag, och större möjligheter för icke-professionella investerare att delta (2020/2036(INI)), Europeiska unionens officiella tidning, C 395/89

Europaparlamentets resolution av den 10 mars 2022 med rekommendationer till kommissionen om rättvis och enkel beskattning till stöd för återhämtningsstrategin (parlamentets uppföljning av kommissionens handlingsplan från juli och dess 25 initiativ på området mervärdesskatt, företagsbeskattning och personbeskattning) (2020/2254(INL)), Europeiska unionens officiella tidning, C 347/211

Europaparlamentets resolution av den 10 mars 2022 om en europeisk ram för källskatt (2021/2097(INI)), Europeiska unionens officiella tidning, C 347/172

Internationellt material

OECD, *Model Tax Convention on Income and on Capital: Condensed Version*, OECD Publishing, 2017

Rättspraxis

Högsta förvaltningsdomstolen

RÅ 2001 ref. 12

RÅ 2001 ref. 66

HFD 2015 ref. 23

HFD, beslut den 14 februari 2017, mål nr 867-16

HFD, beslut den 19 oktober 2017, mål nr 1845-17

HFD 2018 ref. 11

Underrättspraxis

Kammarrätten

Kammarrätten i Sundsvall dom den 15 juni 2007, mål nr 575-05, Carnegie Investment Bank AB mot Skatteverket

Kammarrätten i Sundsvall dom den 15 december 2015, mål nr 247-15, Skatteverket mot Investment AB Kinnevik

Skatterättsnämnden

Skatterättsnämndens förhandsbesked den 16 mars 2017, dnr 36-16/D

Avgöranden från EU-domstolen

C-55/94 Reinhard Gebhard mot Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano

C-212/97 Centros Ltd mot Erhvervs- og Selskabsstyrelsen

C-35/98 Staatssecretaris van Financiën mot B.G.M. Verkooijen

C-196/04 Cadbury Schweppes plc och Cadbury Schweppes Overseas Ltd mot Commissioners of Inland Revenue

C-174/08 NCC Construction Danmark mot Skatteministeriet

C-101/08 Audiolux SA m.fl. mot Groupe Bruxelles Lambert SA (GBL) m.fl., Bertelsmann AG m.fl.

C-6/16 Eqiom SAS/Enka mot Ministre des Finances et des Comptes publics

Förenade målen C-504/16 och C-613/16 Deister Holding AG och Juhler Holding A/S mot Bundeszentralamt für Steuern

Förenade målen C-116/16 och C-117/16 T Skatteministeriet mot Danmark och Y Denmark Asp

Förenade målen C-115/16, C-118/16, C-119/16 och C-299/16 N Luxembourg 1 (C-115/16), X Denmark A/S (C-118/16), C Danmark I (C-119/16), Z Denmark ApS (C-299/16) mot Skatteministeriet

Litteratur

Bengtsson, B., *Om departementspromemorior*, Svensk Juristtidning, 2010, s. 105–114, 2010

Bernitz, U. & Kellgren, J., *Europarättens grunder*, 2 uppl., Norstedts Juridik, Stockholm 2002

Bertlin, J., Isaksson, N., *Skatterättsnämnden tolkar bulvanregeln – i ljuset av den nya skatteflyktsbestämmelsen i EU:s moder- och dotterbolagsdirektiv*, Skattenytt 2017, s. 527–534

Brokelind, C., *Legal Issues in Respect of the Changes to the Parent-Subsidiary Directive as a FollowUp of the BEPS Project*, Intertax vol. 43 issue 12, 2015, s. 819

Fritz, M., *Förbudet mot rättsmissbruk i EU-rätten: En förändrad avvägning mellan rättssäkerhet och rättvisa i den svenska skatterätten* (diss), Lund Universitet, 2020, s. 357–367

Jareborg, N., *Rättsdogmatik som vetenskap,* Svensk Juristtidning, 2004, s. 4

Kalén, E., *Tillämpa skatteflyktslagen på kringgåenden av svensk källbeskattning? En analys i ljuset av moder-/dotterbolagsdirektivets missbruksregel och den fria rörligheten för kapital*, SvSkT 2024:6 s. 515–536

Kristoffersson, E., *Att använda prejudikat och annan rättspraxis i rättstillämpningen*, Svensk skattetidning 2010:1, s. 836–844

Kleineman, J., Rättsdogmatisk metod. I: *Juridisk metodlära*, Nääv, M., Zamboni, M. (red.), 2:3 uppl., Studentlitteratur, Lund 2021

Kleist, D., *Implementering av nya skatteflyktsbestämmelser i moder-dotterbolagsdirektivet – regeringen lägger fram reviderat förslags*, Svensk skattetidning, 2015:8, s. 671 och 673

Pàll Baldvinsson, G., *On the boundary between abuse and economic reality*, Uppsala Universitet, 2024

Reichel, J., EU-rättslig metod. I: *Juridisk metodlära*, Nääv, M, Zamboni, M (red.), 2:3 uppl., Studentlitteratur, Lund 2021

Rick, J., *Användning av OECD-material vid tolkning av svensk intern skatterätt – när och i så fall hur?*, Svensk skattetidning 8.2016, s. 543

Rapporter

OECD, *Dividend Tax Fraud: Raising Awareness of Dividend Stripping Schemes*, OECD Publishing, Paris, 2023

OECD, *Ending the Shell Game: Cracking down on the Professionals who enable Tax and White Collar Crimes*, Paris, 2021

Elektroniska källor

Kainz Rognerud, K., Westerberg, O., *Så fungerar skatteuppläggen*, SVT Nyheter Ekonomi, 21-10-2021, https://www.svt.se/nyheter/ekonomi/sa-funkar-skatteupplaggen (Hämtad 2026-03-17)

Skatteverket, *Avstämningsbolag, värdepappersfonder och specialfonder*, 2015, https://www4.skatteverket.se/rattsligvagledning/edition/2015.15/340310.html (Hämtad 2026-03-17)

Skatteverket, *Dubbelbeskattning*, 2025, https://www4.skatteverket.se/rattsligvagledning/edition/2025.8/408332.html (Hämtad 2026-03-17)

Skatteverket, *Modellavtalets uppbyggnad*, 2026, https://www4.skatteverket.se/rattsligvagledning/edition/2026.4/2966.html (Hämtad 2026-03-17)

Skatteverkets, *Rättsprinciper*, 2026, https://www4.skatteverket.se/rattsligvagledning/edition/2026.1/394033.html (Hämtad 2026-03-17)

Skatteverket, *Svar på vanliga frågor*, https://www.skatteverket.se/foretag/etjansterochblanketter/svarpavanligafragor/fleromraden/foretagkupongskattfaq/forvemskakupongskattinnehallasochvemskabetalaindenhurhogarkupongskatten.5.1f4b0dc10351b8449e80001078.html (Hämtad 2026-03-17)

Skatteverket, *Vem ska betala kupongskatt?*, 2025, https://www4.skatteverket.se/rattsligvagledning/edition/2025.7/2670.html (Hämtad 2026-03-17)

Studentuppsatser

Kinderdal, H., *Kupongskattelagens bulvanregel - de lega lata,* Uppsala Universitet, 2017

Östlund, N., *Bulvanregeln eller skatteflyktslagen?*, Uppsala universitet, 2021